

Interaktivni obrazovni program o inkluziji, nediskriminaciji i demokratskom sudjelovanju

4 modula x 9 sesija u trajanju od 90 minuta

Andreana Baeva Motušić
Romana Petrušić
Tatiana Levčeva
Aida Pana

Uvod	2
Nastavni plan i program - pregled	3
Modul 1: Važnost raznolikosti za demokratske procese	4
Modul 2: Društvena isključenost iz psihološke perspektive	17
Modul 3: Izgradnja argumenata i jasna komunikacija	28
Modul 4: Aktivizam i demokratsko sudjelovanje u društvu	38

Uvod

Ovaj nastavni plan i program o 'Inkluziji, nediskriminaciji i demokratskom sudjelovanju' rezultat je suradnje 4 mentora i 30 mladih ljudi u dobi od 18 do 25 godina iz Belgije i Hrvatske koji su se sastajali jednom tjedno u razdoblju od 10 mjeseci (od listopada 2022 do srpnja 2023.). Mladi su samoinicijativno upisali i uključili se u tečaj te se nisu poznavali prije tečaja. Grupa je bila vrlo heterogena uključujući pripadnike oba spola, iz raznih krajeva Hrvatske i svijeta, različitih sposobnosti, razine obrazovanja, etničke pripadnosti, nacionalnosti i sustava vrijednosti te raznih društvenih i ekonomskih statusa. Tečaj se sastojao od ukupno 36 sesija tijekom kojih su se sudionici bavili pitanjima društvene uključenosti te istraživali kako se pojedinci i društva mogu razviti u tolerantnija i pravednija društva, a sve kroz predavanja, diskusije, debate, razmjenu iskustva, dramske improvizacije i ostale aktivnosti. Najveći broj sesija održano je uživo, uz redovne susrete hrvatske i belgijske grupe online koji su pomogli izgradnji prijateljskih odnosa između dvije grupe i uveli dodatni sloj raznolikosti u tečaj.

Metodologija rada s mladima bila je multidisciplinarna, usmjerena prema razvijanju njihovih vještina komuniciranja, debatiranja, kritičkog razmišljanja, improvizacije i umjetničkog izražavanja te emocionalne inteligencije.

Četiri mentora i autora ovoga nastavnog plana i programa su:

Andreana Baeva-Motušić, politička ekonomistica i dizajnerica projekata, aktivna u području obrazovanja, digitalizacije i demokratizacije,

Romana Petrušić, glumica, redateljica, i dugogodišnji dramski pedagog, posvećena radu s polaznicima na oslobađanju njihove kreativnosti putem vizualne i dramske umjetnosti

Tatjana Levčeva, bivša diplomatkinja, trenutno trener umijeća komunikacije i debatiranja,

Aida Pana, trener i akreditirana ICF Associate Certified Coach, specijalizirana za transformativne procese usmjerene na osobni rast i društvene promjene.

Izrada ovog kurikuluma financirana je uz potporu Europske komisije. Ova publikacija odražava samo stajališta autora. Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu upotrebu ovdje sadržanih informacija.

Izdavači: Međunarodni centar za umjetnost, Zagreb & U Thrive Europe, Bruxelles

Godina izdanja: 2023

Više informacija: partners@in-art.org

Nastavni plan

NAZIV TEČAJA: Interaktivni obrazovni program o inkluziji, nediskriminaciji i demokratskom sudjelovanju

TRAJANJE: 4 modula x 9 sesija po 90 minuta

CILJNA SKUPINA: Mladi ljudi u dobi od 16-25 godina, 2 EU zemlje (Hrvatska i Belgija), učenici, studenti, zaposlenici, NEET-ovi

NAČIN RADA: kombinirani - uživo i online

VRSTA OBRAZOVANJA: neformalno

OPIS: Metodama predavanja i kreativnog promišljanja tečaj istražuje značenje i važnost inkluzije, nediskriminacije i demokratskog sudjelovanja za pojedince i demokratska društva. Demokracija podržava pojavu različitih stavova i stilova života, što ponekad može polarizirati društva i predstavljati prijetnju za stabilnost društvenih normi koje njima upravljaju. Rastuća raznolikost modernih demokratskih društava stvara nove izazove za društvenu, ekonomsku i političku uključenost manjinskih skupina. Nemogućnost nenasilne komunikacije s onima koji su drugačiji od nas i toleriranja razlika u mišljenjima može dovesti do postupnog stvaranja podijeljenih, neinkluzivnih društava i potkopati demokraciju. Je li tradicionalno demokratsko načelo 'vladavina većine, prava manjine' još uvijek primjereno za zadovoljenje potreba svih građana? Kako pomiriti ideološke razlike i ozdraviti društva? Ima li potrebe za novim društvenim ugovorom? Počevši uvodom u temeljna obilježja demokratskih režima, tečaj se temelji na osobnim iskustvima i perspektivama sudionika i gostujućih predavača kako bi analizirao stanje demokracije i prava manjina kako u Hrvatskoj tako i u Belgiji te istražio inovativne odgovore na spomenuta pitanja. Tečaj je podijeljen u četiri međusobno povezana modula koji pokrivaju različite teme koristeći različite metodologije. Prvi modul istražuje važnost raznolikosti za demokratske procese. U drugom modulu fokus je na društvenoj isključenosti i njezinom utjecaju posebice na mlade ljude, kako na individualnoj tako i na društvenoj razini. Treći modul oprema sudionike vještinama za izgradnju argumenata i poboljšanje komunikacije s ljudima različitih stavova i porijekla. Četvrti modul naglašava važnost aktivizma i demokratskog sudjelovanja za razvoj inkluzije i nediskriminacije u društvu, pružajući primjere mirnih oblika aktivizma i prosvjeda te naglašavajući važnost umjetnosti i kreativnog izražavanja kao alata za društvene promjene.

METODA: Interaktivna predavanja, debata (osobna, javna), drama i improvizacija, kreativno pisanje, imerzivna iskustva, pisana diskusija (namjenski WhatsApp kanal), vizualno izražavanje i vršnjačko učenje.

PREDUVJETI: Tečaj mogu pohađati svi mladi ljudi bez obzira na dosadašnju edukaciju

ISHODI UČENJA:

- Omogućiti mladim ljudima različitih stavova, interesa, porijekla i stilova života okupljanje u sigurnom okruženju i uključivanje u diskusije o inkluziji, nediskriminaciji i demokratskom sudjelovanju,
- Osnajziti sudionike pružajući im prostor za slobodno izražavanje,
- Izgraditi zajednicu,
- Razviti vještine vođenja,
- Promicati poštovanje i prihvaćanje raznolikosti mišljenja i životnih izbora,
- Objasniti značajke demokratskih društava i prosvjetiteljskih filozofskih teorija,
- Usporediti i pronaći sličnosti i razlike različitih političkih sustava i režima,
- Razgovarati i prepoznati važnost društvene uključenosti za demokratska društva,
- Analizirati stanje moderne demokracije i prava manjina u Europi i SAD-u,
- Vježbati suradnju i komunikaciju u raznolikim timovima,
- Vježbati debatiranje na strukturiran način priznajući i poštujući pravo na različita mišljenja,
- Demonstrirati ideje vezane uz inkluziju i nediskriminaciju stvaranjem monologa i dijaloga,
- Istražiti društvene okolnosti i kontekste improvizirajući različite situacije,
- Uključiti sudionike u neovisno istraživanje i učenje,
- Poticati angažiranost u kreativnim oblicima demokratskog prosvjeda i sudjelovanja,
- Procijeniti osobni razvoj i postignuća.

PROJCENA ISHODA UČENJA: Procjena ishoda učenja predviđena je kao samoevaluacija učenika kroz usmjeravajuća pitanja za samoevaluaciju (u okviru EU Youthpassa).

Co-funded by the
European Union

Važnost raznolikosti za demokratske procese

Co-funded by the
European Union

LEKCIJA 1: Uvod u tečaj

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Predstaviti glavne teme tečaja (uključenost (inkluzija) i nediskriminacija),
- Izgraditi zajednički kodeks ponašanja koji definira očekivano i poželjno ponašanje i načine komunikacije među sudionicima,
- Potaknuti sudionike na predstavljanje i međusobno upoznavanje,
- Pomoći sudionicima u prevladanju početne rezerviranosti pri govorenju i dijeljenju osobnih iskustava,
- Izgraditi povjerenje i suradnju.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Mladi koji sudjeluju u tečaju međusobno se ne poznaju. Oni dolaze iz vrlo različitih sredina i imaju različita očekivanja. Kako bi se svi sudionici osjećali ugodno, sami će dogovoriti zajednički Kodeks ponašanja kojim će definirati kako žele komunicirati i odnositi se jedni prema drugima. Kodeks će se koristiti kako bi se osiguralo sigurno okruženje za sve. Mentori tečaja pobrinuti će se da svi mladi ljudi jasno razumiju teme koje će se obrađivati i metode koje će se koristiti tijekom tečaja. Aktivno sudjelovanje važno je za uspješno izvođenje tečaja, a mentori moraju početi graditi razumijevanje jakih i slabih osobina pojedinih sudionika.

AKTIVNOSTI:

- Predstavljanje (reći tri stvari o sebi),
- Kreiranje zajedničkog kodeksa ponašanja,
- Demonstriranje različitih dijelova Kodeksa ponašanja u formi kratkih dramskih improvizacija.

RESURSI:

Primjer Kodeksa ponašanja

- Razgovarat ću s drugim ljudima s poštovanjem, bez vikanja na njih ili namjernog vrijeđanja,
- Nikada neću upotrijebiti nikakvo tjelesno ili verbalno nasilje za rješavanje eventualnog sukoba,
- Svjestan sam da zadirkivanje nije dobrodošlo kod svih i bit ću obziran prema osjećajima drugih ljudi,
- Radit ću na uspostavljanju prijateljske atmosfere i atmosfere povjerenja među sudionicima te razumijem da ono što se događa ili dijeli tijekom nastave može biti povjerljivo i o tome nije prikladno razgovarati s ljudima izvan projekta,
- Koristit ću svoj mobilni telefon samo u hitnim slučajevima ili za istraživanja i zadatke vezane uz projekt,
- Neću objavljivati nikakve informacije, poput fotografija, videozapisa ili osobnih podataka drugih osoba koje sudjeluju u projektu bez njihove dozvole,
- Sudjelovat ću s ostalima na projektnim zadacima, neću nikoga ostaviti samog, ali također želim imati priliku raditi samostalno, ako tako odlučim,
- Bit ću otvoren za razlike u mišljenjima i osobnim izborima, poštovat ću ih i neću osuđivati ljude ili njihov životni stil,
- Ako mi nešto smeta tijekom nastave, jasno ću to reći i objasniti što me vrijeđa,
- Odijevat ću se onako kako mi odgovara i neću dovoditi u pitanje tuđi izbor stila odjevanja,
- Postavljat ću puno pitanja kako bih pokušao razumjeti način razmišljanja drugih ljudi.

METODA: Drama i igra, diskusija, mentorstvo

ISHODI UČENJA:

- Međusobno upoznavanje sudionika,
- Potvrda očekivanja i odluke o sudjelovanju u tečaju,
- Vježbanje suradnje i komunikacije u različitim timovima,
- Demonstriranje ideje vezane uz inkluziju i nediskriminaciju kroz improvizaciju kratkih skečeva.

Co-funded by the
European Union

LEKCIJA 2: Uvod u ljudska prava

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Predstaviti teme modula: ljudska prava, funkcioniranje države, demokracija, ključna načela demokratskih procesa, jednakost. Objasniti njihovu vezu s raznolikošću,
- Uvesti temu ljudskih prava i njihovu važnost za prepoznavanje, poštovanje i vrednovanje raznolikosti,
- Pružiti priliku grupama vršnjaka u Hrvatskoj i Belgiji za međusobno upoznavanje,
- Postaviti temelje za izgradnju grupne dinamike.

AKTIVNOSTI:

- Kratko online predavanje s PowerPoint prezentacijom, koje pomaže sudionicima izgraditi korpus ključnih pojmova i priprema ih za uključivanje u diskusije,
- Savjet/prijedlog modela konstruktivne i učinkovite grupne diskusije. Prezentacija memo kartice „Pet savjeta za konstruktivan dijalog“,
- Brainstorming u malim grupama od 3-4 osobe bez mentora/trenera. Prijedlog teme: Koja su prava važnija: pozitivna ili negativna?,
- Prezentacija zaključaka svake male grupe ostalim sudionicima; svi sudionici zajedno, uz moderaciju mentora.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Poštovanje ljudskih prava u srži je vrijednosnog sustava zemalja EU-a u kojima su naši sudionici rođeni ili su se doselili i u kojima se nadaju graditi svoju budućnost. Poštovanje ljudskih prava temeljno je za njih kako bi razumjeli društvo u kojem žive i napredovali. Na osobnoj razini, razumijevanje kako se ljudska prava odnose na njih, a naročito temeljno ljudsko pravo na jednakost i nediskriminaciju, omogućit će svakom sudioniku da nauči štiti vlastita prava, ali i poštovati i cijeniti tuđa, te uspješno izgraditi vještine i znanja potrebna za proaktivno sudjelovanje u zajednici.

Prva online sesija tečaja, a time i prva sesija koja uključuje i belgijske i hrvatske sudionike, korištena je za međusobno upoznavanje dviju grupa: logičan korak nakon predstavljanja članova grupa iz obiju zemalja tijekom prve sesije. Internetski kviz sa zabavnim, jednostavnim pitanjima korišten je kako bi sudionici naučili nešto jedni o drugima, ali i vidjeli kako čak i jednostavna pitanja mogu stvoriti vrlo različita mišljenja i podijeliti ljude. Nakon uvodnog upoznavanja uslijedilo je predavanje o univerzalnim ljudskim pravima, a zatim su sudionici podijeljeni u grupe kako bi razgovarali o pozitivnim i negativnim pravima. Kako bi se potaknula konstruktivna i učinkovitija diskusija u online okruženju, grupe su bile male (3-4 osobe), a vrijeme za diskusiju ograničeno je na 15 minuta. Sudionici su ukratko upoznati s nekim temeljnim načelima za uspostavljanje učinkovite komunikacije. Kako bi se osigurala brza izgradnja grupne dinamike i brzo poniranje u sadržaj mentori i student - moderator (kojeg su odabrali sudionici sami) samo su povremeno intervenirali.

RESURSI:

- Dizajnirali treneri projekta:
 - zabavan online kviz, odgovaranje na pitanja tipa "ili ili",
 - PowerPoint prezentacija o ljudskim pravima,
 - mind-jogger „Pet savjeta za učinkovito raspravljanje“:
 1. Slušaj,
 2. Pripremi,
 3. Govori kratko i jednostavno (najviše 1 minuta),
 4. Pazi na strukturu,
 5. Traži poveznicu s temom.
- Brzi uvod u koncept ljudskih prava:
 - <https://youtu.be/nDglVseTkuE>
- O pozitivnim i negativnim pravima:
 - <https://www.youtube.com/watch?v=gXOEKj6Jz44> o <https://www.youtube.com/watch?v=k-DnN6FCnro>

Co-funded by the
European Union

- Filozofi i teorije ljudskih prava:
 - <https://youtu.be/nsgAsw4XGvU>
 - <https://youtu.be/-a739VjqdSI>
- Pozitivna igra i igra s nultim zbrojem:
 - <https://youtu.be/jeASPXelxQQ>
- Na sjecištu inkluzije i dizajna:
 - <https://www.youtube.com/watch?v=SYu6wnZhrBU>

METODA: Videokonferencija, predavanje, kognitivno praćenje sebe i drugih, diskusija u malim grupama, javni nastup (izlaganje pred velikom grupom).

ISHODI UČENJA:

- Upoznavanje sudionika iz zemlje partnera,
- Razumijevanje specifičnosti Modula 1, informiranje o temama koje će biti predstavljene,
- Upoznavanje s osnovama ljudskih prava,
- Razumijevanje kako poštovanje ljudskih prava omogućuje društvenu uključenost u demokratskim društvima,
- Vježbanje suradnje i komunikacije u različitim timovima kroz online blitz-debatu i prezentaciju razmatranih točaka.

LEKCIJA 3: Što je demokracija?

TRAJANJE: 1.5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Predstaviti pojam demokracije na način razumljiv studentima koji se ne bave politikom/društvenim znanostima,
- Obnoviti osnovna znanja sudionika o obilježjima demokratske države,
- Usporediti demokraciju s drugim političkim sustavima,
- Povezati pojmove demokracije i društvene uključenosti,
- Usredotočiti se na glasanje kao sredstvo izražavanja vlastite volje, uključujući i manjinske skupine.

AKTIVNOSTI:

- Interaktivno predavanje uz Power Point prezentaciju. Sudionici smiju prekidati i postavljati pitanja te ih se potiče na izražavanje mišljenja o temama o kojima se raspravlja,
- *Brainstorming* u malim grupama od 3-4 osobe, bez mentora/trenera. Tema: tri aspekta poimanja demokracije i mene kao građana/člana društva.
- Prezentacija rada svake grupe ostalim sudionicima; svi sudionici zajedno, uz moderaciju mentora.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Iako su društveni studiji i studiji upravljanja dio formalnih nastavnih planova i programa školskih sustava diljem Europske unije, kontinuirano zanimanje za te predmete pokazuju uglavnom maturanti koji nastavljaju političke i društvene dodiplomske programe. (Ponovno) uvođenje osnovnih pojmova o demokraciji te pravima i odgovornostima građana pruža svima koji sudjeluju u tečaju temelj za uključivanje u diskusije i daljnje intelektualno i osobno istraživanje. Nakon uvođenja teme prvoga modula tijekom prethodne (online) sesije, sudionicima će biti omogućeno stjecanje širega znanja i razvijanje svijesti o pitanjima koja se odnose na demokraciju, raznolikost i prava manjina. Moći će prepoznati glavne karakteristike osnovnih političkih i ekonomskih sustava (komunizam, kapitalizam, autoritarizam, totalitarizam, monarhija, demokracija) te načina na koji oni reguliraju prava manjina. Uz to, ova će sesija povezati teoriju sa stvarnošću svakodnevnog života sudionika putem interaktivnog predavanja, istraživanja primjera kako različite demokratske države danas funkcioniraju te proučavanja konkretnih slučajeva i događaja iz suvremenog političkog života, npr. primjena članka 49. francuskog Ustava i njegov (ograničavajući) utjecaj na demokraciju.

RESURSI:

- Uvod u demokraciju: Demokracija - Kratki uvod dostupan na <https://www.youtube.com/watch?v=u6jgWxkbR7A>
- Poredak demokracija: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/democracy-countries>
- Knjige o demokraciji:
 - Osnovne informacije i pojava demokracije:
 - Luciano Ganfora, „Demokracija u Europi. Povijest jedne ideologije“.
 - O izazovima suvremene demokracije:
 - Anne Applebaum, „Sumrak demokracije“,
 - Marcel Gauchet, „La Démocratie Contre Elle-Meme“,
 - Marcel Gauchet, „Crise Dans la Démocratie“,
 - O onome što slijedi (budućnost demokracije ili ono što može doći nakon nje):
 - Ivan Krastev, Stephen Holmes, „The Light That Failed“,
 - Rebecca Solnit, „Nada u mraku“ (Nada u tami).

Co-funded by the
European Union

METODA: Interaktivno predavanje, istraživanje primjera svakodnevnog života jednog društva u određenim povijesnim trenucima, analiza primjera slučaja demokratskog deficita, diskusija u malim grupama i javni nastup (izlaganje pred većom grupom).

ISHODI UČENJA:

- Produbljivanje razumijevanja ključnih faza izgradnje država u Europi: od antičke Grčke, preko nacionalnih država, do nadnacionalne Europske unije,
- Stjecanje / obnavljanje znanja o ključnim značajkama demokratskih režima,
- Izgradnja razumijevanja važnosti glasanja kao temeljnog oblika građanskog angažmana/demokratskog sudjelovanja,
- Stjecanje osnovnog razumijevanja o tome kako razgovarati o kontroverznim (političkim) temama.

Co-funded by the
European Union

LEKCIJA 4: Gledanje filma s temama inkluzije, raznolikosti i nediskriminacije

TRAJANJE: Ovisno o duljini filma, može trajati od 2 do 3 sata

NAČIN RADA: U živo

CILJEVI:

- Učiti o uključenosti, raznolikosti, jednakosti i nediskriminaciji na neizravan način (kroz umjetnost),
- Motivirati sudionike da razmišljaju o suvremenim izazovima vezanim uz inkluziju, raznolikost i nediskriminaciju,
- Prepoznati razlike u perspektivama ljudi i njihovom razumijevanju društvenih situacija,
- Naglasiti važnost dijaloga,
- Inspirirati sudionike na izražavanje i doprinosenje pozitivnim društvenim promjenama kroz umjetnost.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Tečaj pridaje veliku važnost umjetnosti kao obliku društvene kritike i samoizražavanja. Sudionici uglavnom imaju malo iskustva u scenskim umjetnostima i prije nego nauče kako se umjetnički izraziti, trebaju promatrati kako to drugi rade, u ovom slučaju kroz oči filmskog redatelja. Nadalje, filmovi su relevantan medij za pristup mladim generacijama koje dobro razumiju poruke prenesene vizualnim i pripovjednim medijima. Filmovi također mogu potaknuti na razmišljanje, kreativnost i samoizražavanje, što su kvalitete potrebne na modernim radnim mjestima.

Pojedincima je teško razumjeti perspektive drugih ljudi pa čak i shvatiti raspon razlika u razumijevanju i obradi informacija. Zajednička diskusija o filmu pomaže sudionicima uočiti kako svaka osoba smatra važnima različite dijelove filma, shvaća događaje i dijaloge na drugačiji način, pa čak i donosi različite zaključke o njihovom značenju.

AKTIVNOSTI:

- Gledanje filma: Odabrali smo gledati „Trokut tuge“ jer je nedavno osvojio Zlatnu palmu, odvija se u suvremeno doba i predstavlja svijet koji je vrlo razumljiv mladim sudionicima projekta.
- Razmatranje različitih mogućih završetaka filma.

RESURSI:

Primjeri filmova koji se bave temama inkluzije, raznolikosti i nediskriminacije su:

- „Trokut tuge“,
- „Parazit“,
- „12 godina ropstva“,
- „Teorija svega“,
- „Nedodirljivi“,
- „Forrest Gump“,
- „Mlijeko“.

METODA: Gledanje i analiziranje, kritično razmišljanje

ISHODI UČENJA:

- Prepoznavanje različitih slučajeva isključenosti, diskriminacije i nejednakosti,
- Osvještavanje utjecaja isključenosti, diskriminacije i nejednakosti na pojedinca i društvo,
- Kritičko analiziranje odnosa među različitim društvenim klasama/grupama, te glavnih karakteristika različitih političkih i ekonomskih sustava (komunizam, kapitalizam, demokracija),
- Kritičko analiziranje umjetničkog djela,
- Uviđanje i prihvaćanje širokog raspona razlika u tumačenju i perspektivama svakog gledatelja.

Co-funded by the
European Union

LEKCIJA 5: Diskusija i istraživanje društvene isključenosti na osobnoj razini

TRAJANJE: 1.5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Definirati društvenu isključenost iz osobne perspektive i identificirati ulogu privilegija u društvenoj isključenosti,
- Definirati i identificirati spektar privilegija i njihovih društvenih posljedica u skupini sudionika,
- Prepoznati prisutnost ili nedostatak privilegija,
- Prepoznati prisutnost ili nedostatak moći i kako se ona mijenja u odnosu na kontekst,
- Identificirati osobne karakteristike ljudi koji su uspjeli igrati važne društvene uloge unatoč nedostatku privilegije,
- Izgraditi zahvalnost za ono što jesmo i što imamo.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Mladi se ljudi nalaze u prijelaznom razdoblju života u kojem se počinju osamostaljavati i stvarati vlastite stavove i uvjerenja. Oni su svakodnevno barem djelomično izloženi konceptima društvene isključenosti i privilegija te će vjerojatno biti zainteresirani za pitanja društvene pravde i voljni učiti o njima.

Lekcija je osmišljena s ciljem da bude interaktivna i praktična, s prilikama za navođenje primjera iz stvarnog života, za grupnu diskusiju pa i preispitivanje vlastitih stavova. Također je važno priznati osobna iskustva i perspektive sudionika te ponuditi sigurno i uključivo okruženje koje ih potiče na dijeljenje vlastitih stavova i mišljenja. Lekcija se usredotočuje na utjecaj društvene isključenosti i prisutnosti ili nedostatka privilegija na svakodnevne živote pojedinaca, naglašavajući kako ti problemi utječu na njihove odnose, mogućnosti i dobrobit. Tijekom diskusija sa polaznicima, mentor/trener će im ukazati na strategije i resurse koje mogu koristiti za suzbijanje društvene isključenosti i promicanje jednakosti i uključenosti u svojim zajednicama.

AKTIVNOSTI:

Aktivnost 1: 'Napravi korak naprijed'

Svaki sudionik dobiva kartice s 3-4 uloge i nekoliko papirnatih figurica ljudi, poput „nezaposlena samohrana majka“, „vlasnik uspješne tvrtke“, „izbjeglica“. Od sudionika se traži da pokreću svatko svoju figuricu prema statusu ili životnoj priči te da poslušaju neke situacije i događaje. Neki primjeri situacija i događaja su:

- Znate gdje se možete obratiti za savjet i pomoć ako vam je potrebna.
- Nikad se niste osjećali diskriminiranim zbog svog podrijetla.
- Imate odgovarajuću socijalnu i medicinsku zaštitu za svoje potrebe.
- Jednom godišnje možete otići na odmor.
- Možete pozvati prijatelje na večeru kod kuće.

Diskusija: Što ste osjećali prema svakom od svojih likova? Kako bi im mogli pomoći? Što biste savjetovali svakom od njih?

Aktivnost 2: Moć i isključivanje – „Izjave Ako“

Svi sudionici poredani su u sredini velike prostorije. Slušaju različite izjave i rečeno im je da je njihova svrha doseći najdalje naprijed. Dok slušaju izjave, analiziraju svoju situaciju i kreću se kroz sobu u skladu s tim. Pozvani su odgovoriti u svoje ime ili u ime imaginarnog lika kojeg mogu stvoriti ako im to više odgovara.

Neki primjeri izjava su:

- Ako ste građanin zemlje u kojoj živite, učinite korak naprijed.
- Ako ste odgojeni u radničkoj klasi, napravite korak unatrag.
- Ako ste završili ili ste upisani na srednju školu ili fakultet, napravite korak naprijed.
- Ako ste žensko, napravite korak unatrag.
- Ako niste bijelac, napravite korak unatrag.
- Ako je hranitelj obitelji u vašoj obitelji ikada bio nezaposlen dok ste bili dijete, napravite korak unatrag.
- Ako ste radno sposobni, napravite korak naprijed.
- Ako se poistovjećujete s LGBTQA+ zajednicom ili vas se ponekad smatra dijelom iste, učinite korak unazad.
- Ako ste ikada turistički putovali izvan zemlje u kojoj živite, učinite korak naprijed.

Diskusija: Koliko je pošten bio proces? Kakav je bio osjećaj? Što možete učiniti kako biste si pomogli?

Aktivnost 3: Aktivnost povlaštenog spektra

Sudionici su raspoređeni u 3 reda. Svaki sudionik dobiva komad papira koji treba zgužvati u loptu. U prednjem dijelu prostorije postavlja se koš za papire. Sudionicima se objašnjava da predstavljaju stanovništvo zemlje i da svatko u zemlji ima priliku postati bogat i prijeći u višu klasu. Za prelazak u višu klasu, sudionici moraju baciti svoj zgužvani papir u koš dok sjede na svom mjestu.

Sudionici u zadnjem redu su u nepovoljnijem položaju (što je i poanta ove igre) i vjerojatno je da će se žaliti na pravednost igre. Oni koji sjede naprijed imaju jasno veće šanse nego oni u zadnji redovima. Što ste bliže košu, to su vam izgledi bolji. Ovako izgleda privilegija. Ljudi u prednjem dijelu prostorije nisu svjesni privilegije koju imaju jer su ostali sudionici iza njih i nisu u njihovom vidokrugu.

Diskusija: Kako promijeniti izgled u svoju korist? Na koju vrstu resursa bi se oslanjao onaj tko sjedi odozda da bi brže napredovao? Kako se može kompenzirati nepovoljan položaj? Koje su karakteristike ljudi koji počinju s nedostatkom, a završavaju uspješni?

RESURSI: Prostrana učionica, papirnate figurice, obični listovi papira, koš za papire i izjave o aktivnostima.

METODA: Igre i diskusija

ISHODI UČENJA:

- Razvijanje vještina vođenja (leadership),
- Razvijanje kritičkog i analitičkog mišljenje.
- Poboljšanje svijesti o sebi.

Co-funded by the
European Union

LEKCIJA 6: Posjet muzeju/izložbi na temu jednakosti, društvene pravde i ljudskih prava

TRAJANJE: 1,5 - 3 sata

NAČIN RADA: U živo

CILJEVI:

- Obogatiti znanje sudionika o ljudskim pravima, jednakosti i društvenoj pravdi u Europi,
- Pokazati stvarne loše primjere ponašanja u društvu u vezi s raznolikostima i ljudskim pravima,
- Objasniti evoluciju jednakog i pravednog tretmana.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Program potiče kritičko razmišljanje i sposobnost izgradnje vlastitog stava o pojavama u društvu. Prikupljanje pouzdanih informacija i razumijevanje procesa koji su doveli do sadašnje situacije ključni su za tu svrhu. Povijesni muzej ili bilo koje mjesto koje prikuplja i prezentira kolektivnu memoriju društva dobro je mjesto za vizualno istraživanje povijesti. Imerzivna priroda muzeja dobro je usklađena s neformalnim pristupom učenja našeg programa i može diverzificirati slijed internih i više teorijskih sesija. Nadalje, muzeji su izvori autentinih informacija i artefakata (umjetnička djela, politički dokumenti, svakodnevni predmeti iz prošlosti i sadašnjosti) i neizravno mogu pomoći u izgradnji otpornosti na dezinformacije i razviti sposobnost sudionika za prepoznavanje lažnih vijesti.

Sudionici projekta počinju razvijati interes za društvenu pravdu i imaju potrebu razumjeti "kako Europa funkcionira". U Bruxellesu *Kuća europske povijesti* (mrežna zbirka dostupna i na <https://historia-europa.ep.eu/en/welcome-house-european-history>) je relevantno mjesto za posjetiti. Muzej nudi tematske vođene ture o razvoju ljudskih prava u Europi s naglaskom na prava radnika i prava žena i djece. Prikazani su i slučajevi kršenja ljudskih prava kroz europsku povijest, npr. djeca koja su radila bez plaće u ranoj industrijskoj eri, holokaust, logori tipa staljinizam/gulag. U Zagrebu *Hrvatski povijesni muzej* (www.hismus.hr/en/), *Muzej suvremene umjetnosti* (www.msu.hr) i *Arheološki muzej* (www.amz.hr/en/home/) predstavljaju dobra referentna mjesta.

AKTIVNOSTI:

- Tematski obilazak s vodičem,
- Samostalno istraživanje artefakata,
- Grupna analiza/diskusija.

RESURSI:

- Kuća europske povijesti u Bruxellesu i njezina online zbirka:
 - <https://historia-europa-ep.zetcom.net/en/>
 - <https://historia-europa-ep.zetcom.net/en/collection/?f=Fake-For-Real&v=2>
- Ravnopravnost - osnove:
 - Što je jednakost? - BBC Newsround - <https://www.bbc.co.uk/newsround/av/42925824>
 - <https://canadianequality.ca/equity-or-equality/>
- Kritički pogled na jednakost u Europi:
 - Qu'est-ce que l'égalité? Comment y parvenir? | Investig'Action dostupan na <https://www.investigaction.net/fr/quest-ce-que-legalite-comment-y-parvenir/>

METODA: Aktivno učenje, vizualno i imerzivno učenje, osobno istraživanje, grupne diskusije.

ISHODI UČENJA:

- Povezivanje teorijskih pojmova ljudskih prava, demokratskih vrijednosti i jednakosti sa stvarnim (povijesnim) slučajevima,
- Produbljenje razumijevanja uloge pojedinaca i pokreta u borbi za građanska prava,
- Izgradnja dubljeg razumijevanje Europske unije,
- Razvijanje sposobnosti razlikovanja jednakog od pravednog tretmana.

LEKCIJA 7: Kreativno promišljanje

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: U živo, u učionici

CILJEVI:

- Učiti jedni o drugima kroz vježbe i improvizaciju,
- Razviti razumijevanje o različitim društvenim položajima,
- Istraživati status i poigrati se s različitim vanjskim manifestacijama statusa,
- Riješiti se osobnih inhibicija i nesigurnosti,
- Naučiti prihvaćati i podržavati jedni druge bez osuđivanja,
- Pojačati osjećaje prihvaćenosti i pripadnosti grupi.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Mladi ljudi danas žive pomalo izolirano i nemaju puno iskustva s društvenim skupinama drugačijima od onih kojima sami pripadaju. Kako bi razvili toleranciju, mladi trebaju obratiti pažnju na ljude iz različitih društvenih skupina i na različitim društvenim pozicijama i ući u neposredan kontakt s njima, nastojati razumjeti probleme s kojima se svakodnevno susreću te pokušati razumjeti njihov način razmišljanja. Još jedan važan aspekt prihvaćanja i tolerancije je rješavanje straha, prihvaćanje sebe onakvima kakvi jesmo i prihvaćanje drugih bez osuđivanja.

Kako bi se bolje razumjeli, osjećali bliži jedni drugima i riješili osobnih inhibicija, sudionici su uključeni u vježbe i igre koje izvlače na površinu inhibicije koje svatko od njih ima, potiču ih na suočavanje s vlastitim nesigurnostima i pomažu im naučiti više o kolegama, čime se gradi bolje razumijevanje među njima na dubljoj, podsvjesnoj razini.

AKTIVNOSTI: Improvizacije, igre i vježbe usmjerene na osobne inhibicije, učenje kako se riješiti predrasuda i osuda, učenje prihvaćanja mišljenja i postupaka drugih, vježbe prihvaćanja.

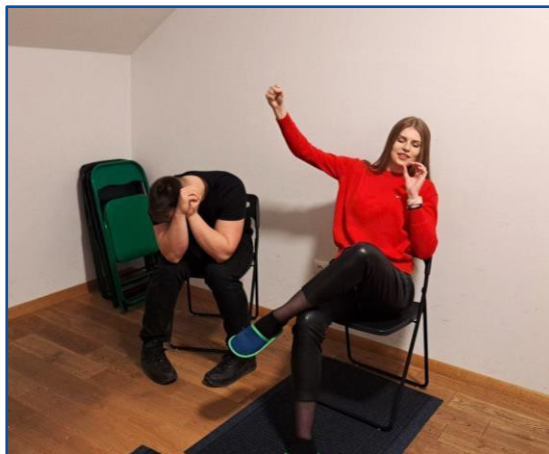
Primjer aktivnosti: Sudionici su podijeljeni u grupe po dvoje. U svakoj grupi, jedan od sudionika koristi govor tijela, držanje i glas koji se obično pripisuju ljudima na poziciji moći (naginjanje naprijed, uspravno sjedenje, gledanje ravno u oči druge osobe, govoreći glasno i samopouzdan), dok drugi koristi govor tijela i glas koji se tipično pripisuje osobama s niskim samopoštovanjem (pognuta leđa, sklapanje ruku, skupljanje u stolicu, česti pokreti, izbjegavanje kontakta očima). Parovi postupno intenziviraju svoje ponašanje dodatno naglašavajući poziciju moći s koje govore. Na kraju se od njih traži da zamijene mjesta i uloge.

Diskusija: Sudionici opisuju kako su se osjećali dok su igrali obje uloge. Je li govor tijela njihovih partnera činio da se osjećaju na očekivani način? U kojoj su situaciji osjećali da imaju više/manje kontrole nad drugom osobom?

METODA: Učenje kroz igru, aktivno učenje, improvizacija, diskusija

ISHODI UČENJA:

- Prepoznavanje vlastitih inhibicija i strahova u odnosu na druge,
- Prepoznavanje moći govora tijela i neverbalne komunikacije,
- Razvijanje osjećaja pripadnosti grupi,
- Razvijanje prihvaćanja drugih bez osuđivanja,
- Toleriranje vlastitih „grešaka“ i spontanosti u ponašanju,
- Razvijanje tolerancije i podrške prema drugima.

LEKCIJA 8: Važnost raznolikosti i uključenosti za demokratska društva

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Naučiti o različitim oblicima raznolikosti u društvu,
- Predstaviti povijesne primjere natjecanja i suradnje između različitih manjinskih skupina,
- Prepoznati i navesti izazove vezane uz raznolikost i inkluziju s kojima se susreću mladi ljudi danas,
- Zbližiti sudionike i izgraditi povjerenje i podršku među njima.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

S obzirom na veliku raznolikost među polaznicima tečaja te činjenicu da su neki od njih pripadnici više nego jedne skupine s manjinskim statusom, vrlo im je lako usredotočiti se na vlastite potrebe i izazove. Takva osobna introspekcija važna je za poznavanje i afirmaciju sebe, ali može stati na put njihovom uključivanju u društvo. Vrlo je uobičajeno za različite manjinske skupine kao i za većinu da ljudska prava vide kao igru s nulnim rezultatom, u kojoj je dobitak jedne skupine ili osobe gubitak druge skupine ili osobe. U stvarnosti, uključenost i jednakost treba promatrati kao igru pozitivnog zbroja, u kojoj svi imaju koristi od postojanja univerzalnih ljudskih prava. Osim toga, svrstavanje sebe u krutu kategoriju može biti ograničavajuće i može pojačati pozitivne i negativne stereotipe (kao što su pravo, diskriminacija, stigma, pretjerano samopouzdanje, nedostatak povjerenja) i način na koji mislimo o sebi. Drugim riječima, može blokirati fluidnost i napredak. Cilj sesije je pokušati educirati mlade da je svrha inkluzije približiti ljude jedni drugima i omogućiti im da suosjećaju jedni s drugima. To ne znači da ne postoje strukturalne prepreke na putu prema društvenoj uključenosti koje treba riješiti, već da se fokus treba staviti na promicanje jednakih mogućnosti, pristupa, uključenosti i pravednosti okupljanjem ljudi umjesto razdvajanjem na grupe i kategorije.

AKTIVNOSTI:

- Interaktivno predavanje uz Power Point prezentaciju. Sudionici smiju prekidati i postavljati pitanja te ih se potiče na redovito izražavanje mišljenja o temama o kojima se raspravlja,
- Strukturirana diskusija na temi koju su odabrali sudionici. Teme su odabrane iz ankete mladih ljudi u Europi o najizazovnijim problemima s kojima se njihova generacija suočava. Identificirane teme za 2022. bile su: nezaposlenost mladih, klimatske promjene, degradacija okoliša, ekonomska nejednakost i nizak odaziv birača. Svaki je povezan sa društvenom uključenosti, nediskriminacijom i jednakosti. Identificirani izazovi redovito se mijenjaju i moraju odražavati promjenu prioriteta mladih ljudi izazvanu društvenim i svjetskim razvojem.

RESURSI:

O društvenoj isključenosti kroz prizmu slobodne volje i osobne odgovornosti, sljedeći videozapisi pružaju dvije suprotne ekstremne perspektive:

- <https://www.youtube.com/watch?v=e2zUC9ktHjk>
- https://www.youtube.com/watch?v=p4_CJ7MwsOU

METODA: Predavanje, diskusija i razmjena osobnih iskustava

ISHODI UČENJA:

- Prepoznavanje različitih vrsta raznolikosti,
- Uviđanje da se uključivanje i jednakost ne bi trebali promatrati kao igra s nulnim rezultatom,
- Stjecanje vještine uvjerljivog, ali objektivnog razgovaranja o temama koje zanimaju mlade (nezaposlenost mladih, klimatske promjene, degradacija okoliša, ekonomska nejednakost, nizak odaziv birača),
- Prepoznavanje i razumijevanje društvenih teorija temeljenih na slobodnoj volji i skepticizmu u vezi moralne odgovornosti,
- Stjecanje vještine uvjeravanja vršnjaka da je društvena uključenost važna na individualnoj i društvenoj razini.

LEKCIJA 9 (završetak modula): Kreativno promišljanje

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Sažeti ono što je naučeno tijekom modula 1 o ljudskim pravima, demokraciji, raznolikosti, uključenosti i toleranciji,
- Pružiti sudionicima prostor za samoprocjenu svoga napretka i onoga što su naučili/kako su se promijenili od početka programa (Youthpass je jedan od alata koji se koristi za samovrednovanje),
- Susresti se s „drugom“ (belgijanskom) grupom i informirati se o njihovom napretku.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Tijekom prethodnih osam sesija sudionici su teoretski obradili niz tema, sudjelovali u vanjskim aktivnostima te se uključivali u diskusije i improvizacije. Na završnoj sesiji 1. modula, važno je da treneri dobiju povratne informacije o vrijednosti materijala i tema koje su istražene. One nam izravno pokazuju koliko sudionici razumiju program, kakav su napredak postigli i na koji način se program može poboljšati, posebno u odnosu na korištene metodologije. Svaka skupina ima drugačiju dinamiku i preferencije, a sve korištene metode ne odgovaraju svim ljudima. Online sesije također osiguravaju izgradnju prijateljskih odnosa ne samo među sudionicima unutar svake zemlje, već i transnacionalno. Ovo donosi dodatne perspektive u odnosu na teme o kojima se raspravlja i otkriva sličnosti na razini EU.

Sudionike se također podsjeća na njihov Youthpass te imaju priliku postaviti bilo kakva pitanja o njemu, naročito ako im je potrebna pomoć pri ispunjavanju.

AKTIVNOSTI:

- Diskusija o modulu,
- Razmjena mišljenja sudionika o vrijednosti obrađenih materijala i metodologija,
- Predstavljanje novih sudionika grupama,
- Grupni rad - kreiranje likova i priprema improvizacije „Expert Interview“,
- Grupni rad - izvođenje improvizacije „Expert Interview“ u parovima, grupe se sastoje od dva sudionika, po jedan iz svake zemlje,
- Rasprava o Youthpassu,
- Sesija pitanja i odgovora.

METODA: Online improvizacija, grupni rad, diskusija

RESURSI: “Improv for Actors“, Dan Diggles; Youthpass

ISHODI UČENJA:

- Jačanje povjerenja i tolerancije među sudionicima,
- Ponavljanje stečenoga znanja o demokraciji, ljudskim pravima, raznolikosti, inkluziji i toleranciji,
- Potvrda učinkovitosti korištenih metoda,
- Provođenje samoevaluacije osvrćući se na učinjeno, razgovarajući te koristeći Youthpass.

Društvena isključenost iz psihološke perspektive

LEKCIJA 1: Uvod u modul

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Ponoviti vrijednosti inkluzije i prihvaćanja raznolikosti,
- Razumjeti kako funkcionira ljudski mozak i shvatiti psihološke razloge za isključivanje drugih (Maslowljeva piramida potreba, Triune Brain Theory - Paul McLean, Razmišljanje, brzo i sporo, Daniel Kahneman, NLP komunikacijski model),
- Učiti o nesvjesnim predrasudama,
- Učiti o modelu dinamičkog procesa društvene isključenosti,
- Učiti o praktičnim alatima za poboljšanje samoregulacije (metoda Inside Out) i međuljudskih vještina.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Osobe u dobi od 16 do 25 godina prolaze u svome životu kroz mnoge promjene i izazove vezane uz osamostaljivanje i samodostatnost te pronalaženje svog mjesta u društvu. Bolje razumijevanje psihologije isključenosti pružit će im korisno objašnjenje društvenih situacija u kojima bi se mogli naći. Vjerojatno imaju osobna iskustva s društvenom isključenošću ili poznaju nekoga tko je to doživio, što ovu temu čini posebno relevantnom za njih.

Lekcija predstavlja psihološke teorije i osmišljena je tako da bude interaktivna i privlačna, s prilikama za diskusiju i aktivnosti. Usredotočuje se na psihološki učinak društvene isključenosti, ističući emocionalne i kognitivne reakcije koje pojedinci mogu doživjeti te njihov utjecaj na mentalno zdravlje i dobrobit mladih ljudi.

AKTIVNOSTI:

- Interaktivno predavanje s PowerPoint prezentacijom. Sudionicima je dopušteno prekidanje i postavljanje pitanja te ih se potiče na redovito izražavanje mišljenja o temama o kojima se raspravlja.
- Grupne aktivnosti praćene razgovorom:
 - „Trebam li ostati ili otići“,
 - „Znanje je moć“.

RESURSI: PowerPoint, kopije izjava za voditelja 'Trebam li ostati ili otići', kopije mitova/činjenica za aktivnost 'Znanje je moć'

METODA: Predavanje, diskusija i razmjena osobnih iskustava

ISHODI UČENJA:

- Prepoznavanje tri glavna dijela mozga - teorija trojstvenog mozga,
- Osvještavanje nesvjesnih životnih skripti/meta programa kroz koje mozak filtrira informacije o svijetu,
- Prihvaćanje činjenice da ako imate mozak, imate i predrasude (percepcija, afinitet, potvrda, atribucija, konformizam, kontrastne predrasude) i razumijevanje vrijednost samosvijesti,
- Razumijevanje procesa otkrivanja, procjene i reguliranja društvene boli tijekom društvene isključenosti.

LEKCIJA 2: Gledanje predstave na temu isključenosti i prava manjina

TRAJANJE: 1,5 do 2,5 sata, ovisno o trajanju predstave

NAČIN RADA: U živo

CILJEVI:

- Učiti uz pomoć scenske umjetnosti o isključenosti i njezinom utjecaju na ljude,
- Ispitati vlastita iskustva, osjećaje i mišljenja o temama uključivanja i isključivanja,
- Postati svjesni postojanja različitih životnih situacija, osobnog izbora i različitih pogleda na život.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Mladi ne posjećuju kazalište u onoj mjeri u kojoj je posjećivala generacija njihovih roditelja i djedova, a u svojim posjetima kazalištu radije gledaju popularne predstave ili klasike. Korisno ih je upoznati s modernim piscima i predstavama koje se bave pitanjima bliskim njihovoj generaciji. Kazalište pomaže mladima u razvoju empatije, tolerancije i društvene svijesti, suradnje sa ostalim sudionicima u grupi te komunikacijskih vještina i koncentracije. Kazalište također gledateljima nudi povezivanje s temom i osobni angažman na različit način od bilo koje druge obrazovne metode jer je zabavno, imerzivno i suptilno.

AKTIVNOSTI:

- Gledanje kazališne predstave: Odabrali smo gledati predstavu 'Plodna voda' hrvatske spisateljice Marine Vujčić jer je to produkcija u potpunosti hrvatskoga tima, sastavljena većinom od žena - scenaristica, redateljica i scenografkinja - što je rijetkost u scenskim umjetnostima. Predstava se bavi različitim osobnim izborima i idejama žena u vezi s trudnoćom i majčinstvom, njihovim osobnim poimanjem intime, sreće i smisla života.

RESURSI:

Primjeri modernih predstava koje se bave inkluzijom i pravima manjina su:

- „Vozeći gospođicu Daisy“,
- „Ubiti pticu rugalicu“,
- „Hedda Gabler & Sirene: Elektra u Bosni“,
- „Lijep čovjek“,
- „Godina zmaja“,
- „Vita i Virginia“,
- „The Collaboration“,
- „We Are Neighbours“,
- „Without Rule of Law“,
- „À coups de poing sur le cœur“,
- „Fairview“,
- „Ragtime“,
- „FOB“,
- „Letters From Cuba“,
- „A Majority of One“.

METODA: Gledanje i analiza, kritičko razmišljanje, scenska umjetnost

ISHODI UČENJA:

- Razvijanje svijesti i prepoznavanje razlika u stavovima ljudi i izboru načina života,
- Poboljšanje prihvaćanja različitih stavova i pripadnika drugih društvenih skupina,
- Razvijanje sposobnosti kritičke analize umjetničkog djela,
- Razvijanje prepoznavanja i prihvaćanja glavnih razlika u tumačenju umjetničkih djela.

LEKCIJA 3: Ženska prava i položaj u društvu: osobni stav

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Istražiti položaj žene u društvu, društvenu percepciju uloge žene te pravo žene na vlastiti izbor kada je u pitanju donošenje odluka o vlastitom tijelu,
- Pronaći / razjasniti / istražiti / izazvati / objasniti vlastite stavove i iskustva u vezi sa zadanim temama,
- Pomoći sudionicima pri prevladavanju početnih rezerviranosti kod izražavanja svoga mišljenja i dijeljenja osobnih iskustava.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Aktivnost će sudionicima pružiti priliku za dijeljenje osobnih stavova i iskustava u sigurnom okruženju, bez osuđivanja ili odbacivanja. Mentorice će poticati mlade na izražavanje i obranu svojih stavova vezanih uz položaj žena u društvu, a ujedno će im pomoći u diskusiji i komunikaciji s osobama koje izražavaju suprotna mišljenja od njih.

AKTIVNOSTI:

- Analiziranje dramskog teksta i predstave „Plodna voda“,
- Vođenje polustrukturirane diskusije o likovima i temama/problemima u predstavi. Neka od pitanja koja se mogu postaviti su: Osjećate li se uključeni ili isključeni iz društva na temelju toga što ste žena/muškarac/rodno nekonformni/transrodni/rodnofluidni itd.? U kojim situacijama se osjećate isključeno/uključeno? Koje su situacije/uvjeti/percepcije koje biste željeli promijeniti?
- Uključivanje u kratke dramske aktivnosti – izvođenje spontanah improvizacija na zadane situacije u parovima.

Aktivnost 1: Improvizacija

Sudionici hodaju u pravokutnim smjerovima, na znak „Stop“, stanu kraj najbliže osobe i započinju nepripremljen i spontan razgovor - jedna je trudna ili ima trudnu prijateljicu. Razgovori se odvijaju na različitim (imaginarnim) mjestima i u različitim okolnostima:

- podzemna željeznička stanica,
- zabava, kasno navečer kada su svi pripiti,
- čekaonica kod liječnika,
- sigurna kuća za žene – nova žena,
- intervju u sklopu emisije o demografiji na TV-u.

Aktivnost 2: Monolozi likova i pitanja publike.

Sudionicima se dodjeljuje scenski lik (npr. Nora, Eva, Flora, Bruno, Toma, Antonio, Vilma, Gašpar) i traži se da se stave u situaciju likova, stanu pred publiku - ostale polaznike u grupi- i izvedu kratki monolog kao dodijeljeni lik. Nakon monologa preostali sudionici/publika postavljaju pitanja liku, na koja on/ona/oni odgovaraju i na taj način opravdavaju stavove i ponašanje lika.

Aktivnost 3: Zamrznute slike

Od sudionika se traži da se postave u statične slike u odnosu na status i situaciju lika.

Aktivnost 4: Diskusija o vježbama te osjećajima i mislima izazvanim kod sudionika.

RESURSI: Predstava „Plodna voda“ i čitanje ulomaka iz scenarija predstave – scene i monolozi.

METODA: Dramske igre, improvizacije, mentorsko vodstvo

ISHODI UČENJA:

- Pобољшanje sposobnosti formuliranja i opravdavanja osobnih stavova,
- Pобољшanje razumijevanja važnosti stajanja pri životnim izborima i očuvanja integriteta,
- Unaprjeđivanje komunikacije među ljudima različitih stavova,
- Izgradnja tolerancije prema ljudima suprotnih stavova kada su u pitanju emotivno delikatna pitanja i pitanja koja uključuju osobne slobode ili izbor.

LEKCIJA 4: Povijest feminizma: Teorijska retrospektiva

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Pružiti povijesni pregled feminizma od 18. stoljeća do danas,
- Razgovarati o različitim valovima i teorijama feminizma,
- Razvijati svijest o različitim pitanjima koja utječu na spol,
- Osnažiti sudionike pružajući im sigurno mjesto za slobodno izražavanje,
- Razviti vještine vođenja kod sudionika (leadership skills),
- Izgraditi zajedništvo,
- Promicati poštovanje i prihvaćanje raznolikosti stavova i životnih izbora.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Proliferacija feminističkih teorija i oblika aktivizma dovela je do postojanja više 'individualnih' oblika feminizma. Mladi ne posjeduju nužno znanje o povijesnim događajima koji su doveli do stjecanja prava koja danas uživaju i čak uzimaju zdravo za gotovo, niti su upoznati s feminističkim teorijama. Stoga im obično nedostaju teorijski temelji i povijesni kontekst koji su potrebni za postavljanje osobnih izazova u širu perspektivu. Ova sesija može biti strukturirana tako da bude izrazito teorijske prirode. Također može biti interaktivnija, sa sudionicima koji se pozivaju na aktivni doprinos diskusiji o povijesnim događajima i feminističkim teorijama, ili čak na održavanje vlastite prezentacije. U slučaju našeg tečaja, predavanje je zamišljeno kao teoretsko, ali je bilo vrlo emotivno i strastveno prezentirano, jer ga je održao jedan od mladih polaznika tečaja. Poželjno je tečaj fokusirati na sudionike, a ne na mentore, a dajući prostor sudionicima za predstavljanje, dijeljenje i diskutiranje doprinosi se stvaranju atmosfere povjerenja i bliskosti među njima.

AKTIVNOSTI:

- Predavanje,
- Čitanje teoretskih tekstova,
- Čitanje poezije,
- Diskusija

RESURSI:

- „Podređenost žena“, John Stuart Mill,
- „Obrana ženskih prava“, Mary Wollstonecraft,
- „Drugi spol“, Simone de Beauvoir,
- „Sister Outsider“, Audre Lorde,
- „Žene, kultura i politika“, Angela Davis,
- „Nevolje s rodom: feminizam i subverzija identiteta“, Judith Butler.
- „Rasa, klasa i spol“, Margaret L. Andersen,
- „Loša feministkinja“, Roxane Gay,
- „Feminizam je za sve“, Bell Hooks.

METODA: Predavanje, analiza literature, diskusija

ISHODI UČENJA:

- Razvijanje razumijevanje povijesnih događaja i teorija koje su oblikovale moderni feminizam,
- Izgradnja veće svijesti o pitanjima koja utječu na spol i položaj u društvu,
- Omogućavanje sudionicima da teže jednakosti, slobodi i kontroli nad vlastitim životima i načinima življenja,
- Razvijanje vještine vođenja (leadership skills),
- Izgradnja poštovanja i unaprjeđenje prihvaćanja raznolikosti mišljenja i životnih izbora.

LEKCIJA 5: Zašto je isključenost štetna za društvo - debata s migrantom

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: U živo, u učionici

CILJEVI:

- Razumjeti utjecaj velikih razmjera i izazove koje je isključivanje stvorilo u demokratskim društvima,
- Naglasiti dobrobiti podrške društvenoj uključenosti za vlade i demokratska društva,
- Istražiti kulturološke razlike i dodanu vrijednost prihvaćanja i jednakosti među ljudima,
- Istražiti društvenu isključenost i izlaz iz nje na osobnom primjeru vršnjaka (mladog migranta).

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Sesija je osmišljena kako bi poslužila trostrukoj svrsi:

1. Kombiniraju se osobna perspektiva i prikaz isključenosti sa širom analizom njihovih utjecaja na društvo (na socijalnu skrb, zdravlje, ekonomiju i sigurnost). Također je korisno suprotstaviti najgore i najbolje scenarije i pokazati kako društvena isključenost određenih skupina, pa čak i pojedinaca, može prerasti u velike negativne posljedice za cijele zajednice i društva. U ovu sesiju smo pozvali gosta predavača, 24-godišnjeg migranta iz Afganistana, koji je studirao i radio u zemlji domaćinu. Posebno smo se oslonili na njegov primjer vlastite potrage za uključivanjem i na njegovo akademsko obrazovanje (kulturna antropologija) kako bismo započeli diskusiju o rasnim razlikama iz kulturološke i biološke perspektive i tako došli do zaključaka o dodanoj vrijednosti koju donosi društvena raznolikost i prirodno prava na jednakost svih rasa. Otvoren je prostor za razmišljanje i razgovor o osobnoj poziciji svakog sudionika u društvu i potencijalnoj reakciji / liniji djelovanja koju bi poduzeli u situacijama iz stvarnog života.

2. Sudionici su izrazili želju susresti se s primjerima uspješnog uključivanja različitih /isključenih osoba u društvo. Mnogi od sudionika projekta su mladi ljudi u društveno izazovnoj situaciji (migranti, izbjeglice, NEET) ili strani studenti koji su nedavno stigli u EU. Često se osjećaju izolirano i marginalizirano te imaju potrebu riješiti svoje osjećaje i (percipirani) društveni status. Susret i razmjena iskustava s vršnjakom daje informacije o praktičnim koracima koje treba poduzeti i, što je jednako važno, nadu i emocionalnu podršku. U ovom slučaju, pozvani gostujući govornik bio je izvan projekta. Međutim, također se može razmotriti davanje riječi sudioniku projekta, izbjeglici ili iseljeniku koji bi bio spreman podijeliti svoje osobno iskustvo.

3. Prisutnost gostujućeg govornika koristi se za uvježbavanje sposobnosti vođenja formalne i uljudne debate, posebice o rasama i rasizmu, te o političkoj i sigurnosnoj situaciji u Afganistanu (razlozi emigracije).

AKTIVNOSTI:

- Debata s gostujućim govornikom u slobodnom formatu. Vrlo kratko izlaganje gosta i opširan, spontani Q&A dio.

RESURSI:

- <https://www.liberties.eu/fr/stories/social-exclusion/43579>
- <https://www.washingtonpost.com/science/2018/11/01/psychology-how-someone-becomes-radicalized/>
- <https://www.brookings.edu/articles/how-do-education-and-unemployment-affect-support-for-violent-extremism/>

METODA:

- Interaktivno predavanje,
- Vršnjačko učenje,
- Dijeljenje osobnih iskustava,
- Druženje,
- Strukturirana diskusija.

ISHODI UČENJA:

- Razumijevanje negativnih učinaka društvene isključenosti na društva i države,
- Provedba grupne analize političkih i društvenih izazova koji proizlaze iz društvene isključenosti,
- Identificiranje osobne pozicije i potencijalne linije društvenog ponašanja,
- Usvajanje praktičnih savjeta za integraciju u određenu (EU) zemlju domaćina.

Co-funded by the
European Union

LEKCIJA 6: Imigracija: Individualna i društvena perspektiva (nastavak)

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Podijeliti vlastita iskustva vezana uz život u stranoj zemlji/imigrantstvo,
- Identificirati i razgovarati o različitim razlozima emigracije,
- Identificirati i razmotriti pozitivne i negativne aspekte imigracije za zemlju domaćina,
- Identificirati i razmotriti razloge snažnog protivljenja imigraciji unutar određenih segmenata društva,
- Osnažiti sudionike da govore o svojim osjećajima,
- Istražiti društvenu konstrukciju osobnih i kolektivnih identiteta, posebice u suprotnosti s vanjskim "drugim"
- Postaviti temelje za istraživanje i učenje komuniciranja o izazovnim temama,
- Promicati poštovanje i prihvaćanje raznolikosti mišljenja i životnih izbora.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Skupina mladih koja sudjeluje u projektu vrlo je raznolika i čini je značajan broj stranaca. Neki od njih su iz kultura sličnih kulturama zemalja domaćina, dok drugi dijele vrlo različite sustave vrijednosti i načine života. Neki od njih napustili su domovinu u potrazi za boljim obrazovanjem ili novim iskustvima, dok su drugi pobjegli od rata ili nasilja i diskriminacije. Za neke od njih tema je bila vrlo uznemirujuća, te su odlučili ne govoriti o sebi, pa čak niti ne prisustvovati sesiji, unatoč visokoj razini povjerenja koja je već uspostavljena među sudionicima. Ovisno o dinamici u grupi, sesija se može temeljiti na osobnim iskustvima sudionika ili se mogu pozvati gostujući govornici koji su stariji i etablirani u zemlji domaćinu (vidi lekciju 5 ovog modula) kako bi napravili retrospektivu puta koji su prošli.

Bez obzira na format, sesija treba sagledati imigraciju iz objektivne i subjektivne perspektive, pružajući osobna iskustva i uključivši ih u sintezu argumenata danih za i protiv imigracije. Također je važno početi pripremati sudionike za sljedeći modul o komunikaciji. Uz pružanje prostora za predstavljanje, dijeljenje i diskusiju o izazovnim temama u atmosferi povjerenja, jednako je važno osvijestiti sudionike da njihova mišljenja ne dijele uvijek drugi te da uključivanje u diskusiju na društvenoj razini zahtijeva pripremu i vrijeme. Tema je vrlo široka i teško ju je obraditi u jednoj sesiji, pa smo joj posvetili dvije sesije. Također bi bilo korisno provoditi vježbe kreativnog izražavanja i poboljšanja u sljedećim sesijama na ovu temu.

AKTIVNOSTI:

- Razmjena osobnih iskustava vezanih uz imigraciju,
- Identifikacija razloga iseljavanja, te pozitivnih i negativnih aspekata useljavanja,
- Diskusija.

METODA: Vršnjačko učenje, osobna iskustva, diskusija

ISHODI UČENJA:

- Razvijanje razumijevanja razloga zbog kojih ljudi napuštaju domovinu,
- Razvijanje razumijevanja pozitivnih i negativnih aspekata imigracije,
- Stvaranje osjećaja empatije među sudionicima i pružiti podršku sudionicima kojima je teško,
- Omogućivanje sudionicima da teže jednakosti, slobodi i kontroli nad vlastitim životima i načinima življenja,
- Izgradnja poštovanja i unaprjeđenje prihvaćanja raznolikosti mišljenja,
- Razvijanje razumijevanja izazova povezanih s uključivanjem u javnu diskusiju o osjetljivim temama.

LEKCIJA 7: Neplanirano putovanje: Briga za djecu s posebnim potrebama

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: U živo, u učionici

CILJEVI:

- Pružiti mladima s različitim vrstama autizma i njihovim skrbnicima/obiteljima priliku za razgovor o svojim životima, iskustvima i težnjama,
- Podići svijest o izazovima s kojima se u današnje vrijeme suočavaju osobe s posebnim potrebama, posebice mladi u svojim zajednicama, školama, obiteljima i na tržištu rada,
- Istražiti ideje o tome kako olakšati uspješnu integraciju u zajednicu i uključivanje osoba s posebnim potrebama,
- Razviti bolje razumijevanje i empatiju prema osobama s posebnim potrebama,
- Mladima s posebnim potrebama omogućiti izravan kanal za druženje s vršnjacima.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Iako je tečaj otvoren za mlade s posebnim potrebama, zbog nedostatka educiranog osoblja koje bi im pomagalo tijekom predavanja, pokazalo se da je za njih potrebno uspostaviti poseban format suradnje. U partnerstvu s nevladinom organizacijom koja radi s autističnim mladim osobama, pozvali smo dvije majke i dvoje mladih (16 do 25 godina) na razgovor s grupom o svojim iskustvima. Ova je sesija zamišljena kao manje interaktivna od prethodnih jer gosti predavači postavljaju format koji im odgovara. Teme o kojima se razgovara vrte se oko izazova i diskriminacije s kojima se osobe s posebnim potrebama i danas susreću, ali i oko njihovih osobnih pobjeda u prevladavanju poteškoća te osobnih i društvenih ograničenja, posebice onih koja se odnose na obrazovne i radne mogućnosti te integraciju. Sesija spaja subjektivno s objektivnim, izgrađujući razumijevanje o isključenosti s kojom se susreću osobe s posebnim potrebama i koracima koji bi poboljšali njihov status u društvu kao i kvalitetu života. Nakon formalnog sata, sudionike se potiče na nastavak druženja u manjim grupama s gostima predavačima.

AKTIVNOSTI:

- Razmjena osobnih iskustava,
- Vršnjačko učenje,
- Pjevanje,
- Druženje.

METODA: Slušanje, postavljanje pitanja, druženje

ISHODI UČENJA:

- Razvijanje razumijevanja života osoba s posebnim potrebama i onih koji se o njima brinu,
- Stjecanje znanja o različitim vrstama autizma,
- Usvajanje vještina komunikacije s osobama s posebnim potrebama, a naročito kako ih uključiti u društvene aktivnosti,
- Stvaranje ideja za osnaživanje osoba s posebnim potrebama i doprinos njihovom boljem uključivanju u društvo.

LEKCIJA 8: Društvena uključenost i promjene u našem mozgu

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Razvijati empatiju i dijeljenje emocija razmjenom sličnih iskustava,
- Upoznati se s Evolucijskom teorijom motivacije kao mogućim objašnjenjem inkluzije-dinamika isključenja,
- Osvrnuti se na odnos između automatske reakcije (borba, bijeg, zamrzavanje) i potrebe za predvidljivošću i odbacivanje nepoznatog kao potencijalne prijetnje,
- Razumjeti ulogu sustava nagrađivanja mozga u odnosu na promjenu ponašanja ('mrkva je bolja od batine'),
- Razumjeti ključnu ulogu moždanih neurotransmitera: dopamina, oksitocina, kortizola i testosterona u regulaciji emocionalnih reakcija na društvenu uključenost i isključenost,
- Razumjeti utjecaj društvene uključenosti / isključenosti na mentalno zdravlje i dobrobit.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

U našem radu s mladima pokazuje se interes za teme vezane uz osobni rast i razvoj, kao i uz društvene i emocionalne aspekte njihovih života. Ako su iskusili izazove vezane uz društveno uključivanje, ova bi im tema mogla biti osobito relevantna. Lekcija je osmišljena tako da bude interaktivna i praktična te stvara prilike za grupne diskusije i samorefleksiju. Ona ukazuje na promjene koje se događaju u našem relacijskom mozgu kada doživimo društvenu uključenost ili isključenost, ističući psihološke i neurološke procese koji podržavaju pozitivne društvene odnose. Baveći se društvenim i emocionalnim aspektima uključenosti i promjenama koje se događaju u našem relacijskom mozgu, ova lekcija može pomoći opremiti učenike znanjem i vještinama potrebnim za promicanje mentalnog zdravlja i dobrobiti.

AKTIVNOSTI:

Sesija se oslanja na interaktivno predavanje s PowerPoint prezentacijom. Sudionicima je dopušteno prekidanje i postavljanje pitanja te ih se potiče na izražavanje mišljenja o temama o kojima se raspravlja. Nakon predavanja slijedi rad u skupinama i igra.

Primjeri povezanih aktivnosti uključuju:

Aktivnost 1:

Ovo je grupna aktivnost koja se odvija u timovima od tri osobe (rade u odvojenim grupama -break-out rooms- uz povremeni nadzor mentora). Od sudionika se traži da se identificiraju koristeći maksimalno 6 riječi; podijelite dojmljivu priču o društvenoj isključenosti i identificirajte emocije svih uključenih i potencijalne mehanizme suočavanja za osobu koja je isključena; izradite poslovicu/savjet/slogan na temelju tri zajedničke priče.

Aktivnost 2:

Polaznici su okupljeni, a u radu im pomaže mentor. Od jednog ili nekoliko sudionika se traži da prezentiraju priču koju je netko drugi podijelio tijekom prethodne aktivnosti, a grupa dijeli svoj savjet/poslovicu/slogan sa svima.

RESURSI: PowerPoint prezentacija

METODA: predavanje, diskusija i razmjena osobnih iskustava

ISHODI UČENJA:

- Razvijanje sposobnosti timskog rada, otvorenim dijeljenjem priča o društvenoj isključenosti s ostalim sudionicima,
- Emocionalno povezivanje s drugim sudionicima pomoću empatije, ,
- Vježbanje kreativnosti zajedničkim stvaranjem poslovice/savjeta/slogana,
- Razvijanje razumijevanja uloge sustava nagrađivanja u mozgu u situacijama društvenog uključivanja/isključivanja,
- Razumijevanje ključne uloge društvene uključenosti za mentalno zdravlje i dobrobit.
- Osmišljanje praktičnih načina za promicanje društvene uključenosti.

LEKCIJA 9 (završetak modula): Kreativno promišljanje

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: U živo, u učionici

CILJEVI:

- Istražiti, kroz improvizaciju, različite vrste isključenosti u društvu,
- Prakticirati neosuđivanje,
- Razvijati toleranciju prema tuđim stajalištima i prihvaćanje tuđih ideja,
- Vježbati pružanje podrške svom partneru,
- Sažeti ono što je naučeno tijekom modula 2 o raznolikosti i inkluziji,
- Omogućiti sudionicima da sami procijene svoj napredak i ono što su naučili/kako su se promijenili od početka programa (Youthpass je jedan od alata koji se koristi za samovrednovanje).

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Ljudi imaju snažne i rigidne sustave vrijednosti i uvjerenja, te su često, donekle i podsvjesno, netolerantni prema onima koji su drugačiji od njih ili koji izražavaju različita mišljenja od njihovih. Ova sesija uključuje aktivnosti usmjerene na podizanje svijesti o osobnim pristranostima i predrasudama. Sudionici se nalaze u situacijama u kojima se igra koju igraju može nastaviti samo ako prihvate i prošire ideje koje sugerira njihov partner. Vježba pomaže u izgradnji povjerenja i podrške te omogućuje sudionicima dijeljenje emocija i misli s drugima te razvijanje tehnika za timski rad u sigurnom i pozitivnom okruženju. Razvijene bihevioralne i komunikacijske tehnike također su korisne u situacijama svakodnevnog života.

Budući je ovo završna sesija drugog modula, koristi se za samoevaluaciju i provođenje retrospekcije osobnog napretka te kvalitete materijala i sadržaja modula. Sudionike se također podsjeća na popunjavanje njihovih Youthpass formulara, imaju priliku postaviti bilo kakva pitanja o njima te dobiti pomoć pri ispunjavanju istih.

AKTIVNOSTI:

- Zagrijavanje, fokus: zvučna lopta, jednostavno brojanje i „Što radiš?“,
- Fokus, povjerenje: slijepi automobili, davanje darova,
- Timski rad, spontanost, prepuštanje: zajedničko pričanje priče - pet rečenica po grupi - riječ po riječ,
- Prihvaćanje, podrška: igra „Da i ...“ - ispričati priču s partnerom/odglumiti je bez pripreme,
- Tolerancija, podrška, neosuđivanje: vježba / improvizacija “Expert Interview”,
- Diskusija nakon svake vježbe/igre.

METODA:

- Kreativnost, mašta, diskusija,
- Dramske igre i vježbe,
- Improvizacija za pozornicu.

RESURSI: Improv Encyclopaedia, Games for Actors and Non-Actors - Augusto Boal, dramske igre, osobna iskustva

UČENJE ISHODI:

- Razvijanje svijesti o različitim vrstama isključenosti u društvu
- Revidiranje stečenoga znanja o raznolikosti i inkluziji,
- Promicanje i prakticiranje prihvaćanja i tolerancije, razumijevanje složenosti i proširenje vlastitih načina razmišljanja,
- Provedba samo evaluacije kroz razmišljanje, diskusiju i korištenje Youthpassa,
- Potvrda učinkovitosti korištenih nastavnih metoda

Izgradnja argumenata i jasna komunikacija

LEKCIJA 1: Uvod u modul

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Osvrnuti se na ciljeve i sadržaj modula,
- Vježbati odabrane vještine komunikacije i kritičkog razmišljanja,
- Pojačati grupnu dinamiku.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Pitanja povezana s društvenom isključenošću osjetljiva su i o njima je teško razgovarati, kako na osobnoj razini (zbog privatnosti i ranjivosti), tako i na razini zajednice odnosno društvenoj razini (povezano s politikom). Međutim, suočavanje s različitošću i potreba za uključivanjem dio je svakodnevnog života svake osobe i svake zajednice. Stoga pojedinci i zajednice moraju prevladati sklonost izbjegavanju neugodnih tema i diskusija te se trebaju njima baviti. Treći modul našega programa pruža polaznicima komunikacijske alate za vođenje teških diskusija koji se mogu koristiti u svakodnevnom životu, u situacijama kada je netko osobno isključen ili pokušava braniti cilj društvene uključenosti. Većina mladih ljudi u našem projektu nikada nije bila educirana u vještinama prezentacije ili uvjeravanja. No, praktički svi su izrazili, a kroz prethodna dva modula i pokazali, želju za uključivanjem u javnu raspravu i potrebu da to čine na konstruktivan način.

Metodološki gledano, modul se oslanja na mješavinu teorijskih premisa i osobnih iskustava. Na primjer, nakon uvoda u određena retorička sredstva ili načela analize, mogu uslijediti strukturirani i moderirani mini-intervjui s gostujućim govornicima ili s odabranim sudionicima. Teorijski koncepti uvode se na dinamičan način kroz kratke uvode nakon kojih slijede obrazovne igre i dramske improvizacijske vježbe. Daljnja teorijska objašnjenja mogu se davati tokom rada. Nakon ili tijekom svake debate, 2-3 minute mogu se odvojiti za grupni debrief kako bi se analizirala upotreba komunikacijskih alata. Teme za debate i mini-intervjue trebaju biti povezane s uključennošću, različitošću i aktivizmom. Trebaju se nadograđivati na znanje stečeno tijekom prethodnih modula. Tijekom 1. sesije, mentori tečaja objasnit će spomenutu logiku. Uvjerit će se da sudionici jasno razumiju teme koje će se obrađivati i metode koje će se koristiti tijekom ovog modula.

Konačno, potrebno je koristiti daljnje aktivnosti povezivanja kako bi se ojačala dinamika među sudionicima u Belgiji i Hrvatskoj.

AKTIVNOSTI:

- Uvodna igra: „Što znam o drugome“. Svaki sudionik je pozvan reći jednu stvar koju je naučio o sudioniku iz druge zemlje. Ako nisu ništa naučili, smiju postaviti pitanje. Ako još uvijek ne mogu ništa smisliti, a radi uštede vremena, mogu se uputiti na „Popis glupih pitanja“ iz Uvodne prezentacije Modula 1 projekta,
- Prezentacija s PowerPointom,
- Igra kritičkog razmišljanja - s DiARC karticama,
- Dikcija - uvođenje tehnike i komparativne analize slučajeva iz stvarnog života: pogledajte intervju s profesionalno educiranim i ne-educiranim javnim osobama,
- Evaluacija, uključujući ažuriranje Youthpassa.

RESURSI:

- Dizajnerali iACT treneri: PowerPoint prezentacija, popis glupih pitanja, kolekcija video prikaza.
- Digitalne DiARC kartice: <https://nmct.eu/creativecards/>

METODA: Metakognicija, izravna nastava, korištenje obrazovne tehnologije, igre

ISHODI UČENJA:

- Razumijevanje praktične upotrebe učinkovitih komunikacijskih vještina u svakodnevnom životu,
- Daljnje povezivanje s drugim sudionicima grupe.

LEKCIJA 2: Priprema za diskusiju

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Razumjeti kako se pripremiti za tešku diskusiju,
- Predstaviti tehnike brainstorminga,
- Pokušati voditi strukturiranu diskusiju s gostom-govornikom.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Program ima za cilj osnažiti sudionike kako bi govorili u korist vlastite društvene uključenosti i uključivanja drugih, te bili sposobni konstruktivno se braniti. To su obično teške diskusije a potencijalno i situacije pune napetosti. Za njih je potrebno pripremiti se. Program pruža siguran prostor u kojem sudionici mogu dobiti alate i tehnike te vježbati pripremu za teške diskusije.

Ljudi imaju naviku pripremati se za formalne situacije, kao što su razgovor za posao i poslovni pregovori, međutim rijetko planiraju kako se nositi sa raspravama i razgovorima u svakodnevnom životu. Ova sesija uvodi tehnike posuđene iz diplomacije, poslovanja i drame kako bi pomogla sudionicima pripremiti se za svakodnevne situacije. Potrebno je naglasiti da čak i nekoliko minuta iskorištenih za razmišljanje, koncentraciju i prikupljanje relevantnih informacija može biti od značajne pomoći u prevladavanju nervoze i poboljšanju sposobnosti uvjeravanja drugih. Koriste se vježbe drame i improvizacije, kao što su disanje i tjelesna priprema, samorefleksija, brainstorming, istraživanje (uključujući brzo istraživanje na mreži) i bilježenje.

Druga polovica predavanja ima oblik debate/mini-intervju s gostom govornikom i predstavlja priliku za vježbanje vještina na kojima se radilo u prvom dijelu sata. Ako se redovito vježbaju, ove tehnike postaju navika i zahtijevaju sve manje truda. Na ovo predavanje pozvali smo profesionalca indijskog podrijetla koji je izgradio uspješnu karijeru u korporativnom svijetu u velikom gradu EU kao stručnjak za ljudske resurse. Pozvani gost ima životno iskustvo u pregovaranju, vođenju diskusija i teških individualnih slučajeva, te dobro razumije pitanja raznolikosti i uključenosti iz svog osobnog i profesionalnog iskustva.

AKTIVNOSTI:

- Interaktivna prezentacija,
- Disanje i zagrijavanje,
- Vježba razmišljanja i bilježenja - u malim grupama,
- Moderirana debata s gostom govornikom. Sudionike se moli da ne prekidaju govornika već da zapisuju svoje komentare i predstave ih tijekom deziniranog vremena za pitanja i odgovore koje je najavio moderator. Nakon svakog dijela izlaganja gosta, sudionici su pozvani postavljati pitanja ili komentirati. Svaka osoba ima pravo postaviti jedno pitanje/komentar.

METODA: Metakognicija/samopromatranje, grupni rad, debata

ISHODI UČENJA:

- Usvajanje navike izrade popisa obaveza kao pripreme za tešku diskusiju,
- Razumijevanje i vježbanje pripreme za izazovnu diskusiju,
- Razumijevanje i vježbanje sudjelovanja u strukturiranoj diskusiji: planiranje vlastite izjave, poštovanje reda govorenja.

LEKCIJA 3: Dezinformacije, lažne vijesti i njihov utjecaj na društvenu uključenost

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Izgraditi dublje razumijevanje lažnih vijesti i dezinformacija,
- Olakšati razumijevanje utjecaja lažnih vijesti i dezinformacija na društvenu uključenost i slabljenje političkih procesa,
- Steći strategije za prepoznavanje i osporavanje lažnih vijesti i dezinformacija,
- Predstaviti resurse i alate za provjeru činjenica i raskrinkavanje vijesti,
- Izgraditi samosvijest o vlastitoj ulozi u javnom informacijskom prostoru.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Lažne vijesti i dezinformacije mogu imati značajan negativan učinak na društvenu uključenost i raznolikost. Širenje lažnih informacija može pojačati polarizaciju, učvrstiti štetne stereotipe i predrasude te potkopati demokratske procese. To može dovesti do nedostatka zastupljenosti i nejednakog pristupa određenih društvenih skupina političkoj moći.

Sudionici projekta pripadaju generaciji koja se stalno susreće s lažnim vijestima i krivim informacijama. Sukob u Ukrajini koji je u tijeku dodatno ih izlaže ratnoj propagandi i dezinformacijama. Iako smo svjesni ovog fenomena, utjecaj krivih informacija na političke, demokratske procese i na osobne živote nije nužno svima vidljiv. Stoga je korisno ići dalje od definicija i pukog prikaza toga fenomena, te opremiti mlade ljude strategijama i alatima za procjenu i uklanjanje pogrešnih informacija s kojima se susreću. Tijekom predavanja promiču se specifični načini stjecanja medijske pismenosti i vještina kritičkog razmišljanja. Potiče se provjera činjenica i praćenje različitih glasova i perspektiva u medijima.

AKTIVNOSTI:

- Sudionici su pozvani predstaviti slučajeve lažnih vijesti s kojima su se susreli (trebaju ih pripremiti prije sesije),
- Trener/mentor također predstavlja neke primjere lažnih vijesti,
- Interaktivno predavanje,
- Brainstorming na temu vlastite odgovornosti pojedinca pri kreiranju online sadržaja,
- Istraživanje online platformi za provjeru činjenica,
- Studije slučaja:
 - Istražiti složenost prepoznavanja i razotkrivanja lažnih vijesti i teorija zavjere,
 - Istražiti gdje i kako dolazi do dezinformacija. Kako provesti nepristrano/pavedno razotkrivanje?

METODA: Interaktivno predavanje, analiza, debata

RESURSI:

- MasterClass online tečajevi,
- Lažne vijesti | Oxfordska istraživačka enciklopedija komunikacije,
- „Misinformation vs Disinformation“ - Dictionary.com,
- 6 savjeta za samostalno raskrinkavanje lažnih vijesti – <https://www.poynter.org/fact-checking/2015/6-tips-to-debunk-fake-news-stories-by-yourself/>

ISHODI UČENJA:

- Razvijanje razumijevanja lažnih vijesti i manipulativnih informacija, njihovih razloga i pojava oblika,
- Uspostavljanje korelacije između lažnih vijesti, krivih informacija i društvene isključenosti,
- Otkrivanje načina protu-argumentacije lažnih i krivo predstavljenih informacija,
- Upoznavanje s dostupnim (mrežnim) alatima za provjeru činjenica i razotkrivanje vijesti,
- Povećanje svijesti o osobnoj odgovornosti pri razmjeni informacija u javnom prostoru.

LEKCIJA 4: Posjet sesiji debatnog kluba

TRAJANJE: 1,5-2,0 sata, bez pauze

NAČIN RADA: U živo

CILJEVI:

- Usvojiti tehnike kontroliranja vlastitog ponašanja tijekom razgovora,
- Steći tehnike i iskustvo za analizu i konstruktivno reagiranje na govor i ponašanje drugih u datom trenutku,
- Vježbati govoriti u javnosti na jasan i uvjerljiv način,
- Poboljšati kritičko razmišljanje,
- Razviti vještine vođenja (*leadership skills*).

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Ova aktivnost je vanjski događaj koji organizira lokalni debatni klub za svoje članove. Zamolili smo klub da nam dozvoli sudjelovanje na jednom od njihovih susreta i predložili inkluziju kao tema debate. Sudjelovanje u strukturiranim diskusijama pruža sudionicima poboljšanu perspektivu gledanja na odabrane teme, omogućuje im razumijevanje i tolerantnije ponašanje prema različitim stavovima te ih uči kako komunicirati na pristojan, dobro obrazložen način.

AKTIVNOSTI:

- Pripremiti se za prezentaciju o inkluziji,
- Predstaviti svoj stav o inkluziji unutar ograničenog vremena i strukture,
- Slušati perspektivu drugih i odgovarati na pitanja,
- Uključiti se u moderiranu diskusiju.

METODA: Debata

RESURSI:

- U Bruxellesu: Toastmasters International, <https://toastmasters.be/find-a-club/brussels/>
- U Zagrebu: Hrvatsko debatno društvo, <https://hdd.hr/>

ISHODI UČENJA:

- Stjecanje vještine govorenja u javnosti, na pristojan, asertivan i razuman način,
- Razmjena i uvažavanje niza različitih mišljenja i perspektiva o bilo kojoj temi, posebno o uključivanju,
- Razvijanje tolerancije i poštovanja prema pravu drugih na izražavanje mišljenja,
- Razvijanje kritičkog mišljenja i vještine vođenja služeći drugima kao primjerom.

LEKCIJA 5: Gledanje filma o subjektivnosti komunikacije

TRAJANJE: 2 sata za posjet kinu i 1 sat za diskusiju, bez pauze

NAČIN RADA: U živo

CILJEVI:

- Razumjeti važnost komunikacije u izgradnji osobnih i grupnih identiteta,
- Razumjeti što je relacijska komunikacija,
- Pokazati kako svaka osoba drugačije percipira istu situaciju na temelju svojih jedinstvenih životnih iskustava,
- Promovirati ideju da su osobna gledišta subjektivna, temeljena na vlastitim iskustvima te da nitko nema pravo procjenjivati jesu li osjećaji, misli ili postupci druge osobe ispravni ili ne,
- Izdvojiti najvažnije poruke gledanog filma,
- Razumjeti društvene izazove s kojima se suočavaju manjinske skupine.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

U privatnoj komunikaciji često je teško razumjeti tuđe stajalište, pa čak i jasno iznijeti vlastita mišljenja i stavove. Budući nemamo savršeno znanje i ista iskustva kao drugi ljudi, njihova gledišta i način razmišljanja mogu izgledati nelogični i netočni. Često pretpostavljamo da je naše gledište ispravno, pa čak i jedino, što otežava komunikaciju i zbunjuje nas. Na društvenoj razini, razlike u mišljenjima i sustavima vrijednosti mogu dovesti do dobrovoljne ili nenamjerne segregacije i podjela. Osim toga, način na koji ljudi komuniciraju također može biti subjektivan, budući da različite kulture, naslijeđe i iskustva mogu dovesti do različitih komunikacijskih stilova i preferencija, što interkulturalnu komunikaciju čini još težom. Prvi korak prema poboljšanoj komunikaciji je razumijevanje subjektivnosti slanja i primanja poruke. Prepoznajući to, možemo shvatiti važnost aktivnog i otvorenog slušanja onoga što drugi imaju za reći.

AKTIVNOSTI:

- Gledanje filma: Odlučili smo gledati „Sve u isto vrijeme“ budući je izašao u vrijeme održavanja modula i imali smo nekoliko sudionika kojima je poruka filma bila bliska,
- Rasprava o filmu, likovima i poruci filma.

RESURSI:

- „Sve u isto vrijeme“,
- „Sretan Božić, gospodine Lawrence“,
- 'U banani',
- „Minari“,
- „Društvo mrtvih pjesnika“,
- „Babel“,
- „Izgubljeni u prijevodu“.

METODA: Gledanje i analiza, kritičko razmišljanje

ISHODI UČENJA:

- Razumijevanje složenosti i značaja komunikacije kao i subjektivnosti pri slanju i primanju poruke,
- Aktivno sudjelovanje u formalnoj i neformalnoj komunikaciji slušanjem, razmatranjem alternativnih perspektiva i stavova te razmišljanjem prije govorenja,
- Razvijanje tolerancije prema različitim stavovima i načinima razmišljanja,
- Vrednovanje suvremenog umjetničkog djela.

LEKCIJA 6: Što nije u redu s Europom: Diskusija s javnim službenikom

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Naučiti nešto više o Europskoj uniji, pogotovo što se tiče procesa donošenja odluka i organizacijske strukture
- Upoznati donositelja odluka čije su odluke i rad utjecali na mnoge ljude,
- Razgovarati o suvremenim temama koje zanimaju mlade.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Mladi rijetko razgovaraju izravno s donositeljima odluka, bilo zbog nedostatka interesa ili nemogućnosti. Općenito, mladi danas iskazuju manji interes za politiku nego prethodne generacije, a izlaznost na izbore u dobnoj skupini od 18 do 25 godina vrlo je niska. Razni su znanstvenici proučavali razloge za to, ali umjesto usredotočavanja na te probleme, cilj je ove sesije stvoriti interes za procese donošenja odluka na razini EU upoznavanjem sudionika sa zanimljivim javnim službenikom - političarem koji može odgovoriti na njihova pitanja i potaknuti zanimanje za pitanja vezana uz budućnost EU.

AKTIVNOSTI:

- Slušanje predavanja osobe koja donosi odluke (političar, izvršni direktor, korporativni menadžer),
- Sesija pitanja i odgovora.

RESURSI: Gost predavač kojeg zanima politika za mlade i rad s mladima

METODA: Slušanje, postavljanje pitanja, izražavanje mišljenja

ISHODI UČENJA:

- Stjecanje novih saznanja o institucijama EU-a i procesima donošenja odluka,
- Kritičko analiziranje nekoliko suvremenih problema,
- Vježbanje razgovora s osobama koje donose odluke.

LEKCIJA 7: Kako razgovarati s medijima: Razgovor s novinarom

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Steći saznanja o trenutnom stanju medija u EU,
- Upoznati priznatog novinara za vanjske poslove s iskustvom u Bruxellesu,
- Naučiti kako nešto objaviti/pokriti u medijima,
- Naučiti kako dati intervju za medije.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Društveni, a u manjoj mjeri i tradicionalni mediji snažno utječu na stavove i ponašanje mladih. S druge strane, zbog prirode suvremenog života mladi su rijetko izravno suočeni s novinarima te uglavnom komuniciraju s medijima iz anonimnosti svojih domova i računala. Prilika za izravnu interakciju s novinarom pomoći će im pri boljem razumijevanju profesije i njezinih izazova, razumijevanju kako se poruka može birati i prenositi medijskim kanalima i zadržavanju kontrole nad vlastitom porukom. Na ovoj sesiji sudionici će naučiti kako se pripremiti za intervju za medije, napisati priopćenje za javnost, uspostaviti kontakt i održavati korisne odnose s novinarima te postići planirane rezultate. Nakon prethodne sesije, koja nam je pokazala stavove i točke gledišta javnog dužnosnika, mladima će biti omogućeno čuti i stavove etabliranog briselskog novinara o aktualnim pitanjima u poslovima EU-a.

AKTIVNOSTI:

- Poslušati predavanje novinara,
- Sesija pitanja i odgovora.

RESURSI: Gost predavač koji je etablirani novinar s iskustvom u pokrivanju političkih i vanjskih pitanja

METODA: Slušanje, postavljanje pitanja, izražavanje mišljenja

ISHODI UČENJA:

- Stjecanje vještina za razgovaranje i suradnju s medijima,
- Stjecanje vještina za objavu svoga javnog priopćenja ili kampanje u medijima,
- Priprema za intervju za medije,
- Dobivanje savjeta za pisanje javnog priopćenja ili medijskog članka.

LEKCIJA 8: Vanjski događaj: Posjet Hrvatskom saboru ili Vijeću EU-a

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: U živo

CILJEVI:

- Saznati više o procesima donošenja odluka na nacionalnoj/EU razini,
- Steći više samopouzdanja u pristupu osobama koje donose odluke,
- U živo vidjeti kako izgledaju saborske diskusije.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Posjet političkim tijelima nije na dnevnom redu većine ljudi, a većina mladih niti ne zna za dane otvorenih vrata i mogućnost posjeta nacionalnim parlamentima ili institucijama EU. Osim toga, nažalost, mladi se rijetko osobno susreću s političarima koji ih predstavljaju, što nam ukazuje na sve veću distancu između biračkog tijela i političara. Ova sesija pruža sudionicima priliku posjetiti Hrvatski sabor i Vijeće EU te upoznati nekoga od političara koji ih zastupaju i razgovarati s njim.

AKTIVNOSTI:

- Organizirani obilazak Hrvatskog sabora / Vijeća EU-a otvorene za javnost,
- Slušanje saborske diskusije,
- Upoznavanje mladih političara/donositelja odluka.

RESURSI: Organizirani obilazak s vodičem

METODA: Slušanje, postavljanje pitanja, neposredno iskustvo iz prve ruke

ISHODI UČENJA:

- Jačanje interesa za politiku,
- Stvaranje interesa za uspostavljanje kontakta s političarima i onima koji donose odluke,
- Jačanje samopouzdanja i znatiželje,
- Usvajanje znanja o doprinosu posjećenih institucija oblikovanju državnih/EU politika o društvenoj uključenosti.

LEKCIJA 9 (završetak modula): Kreativno promišljanje

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Poboljšati vještine promatranja i proučavati ponašanje ljudi u određenim situacijama,
- Staviti se u kožu drugoga i suosjećati s njim,
- Sažeti ono što je naučeno tijekom modula o mirnoj komunikaciji i argumentiranju,
- Pružiti sudionicima prostor za samo-procijenu svoga napretka i onoga što su naučili/kako su se promijenili od početka programa; ažurirati Youthpass.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

U svakodnevnom životu često ulazimo u rutinu i prestajemo obraćati pozornost na vlastito ponašanje ili ponašanje drugih. Kako bismo naučili više o sebi i drugima, znali prepoznati određene obrasce ponašanja i poboljšali vlastite sposobnosti prihvaćanja i toleriranja razlika, moramo usporiti i razvijati vještinu promatranja. U ovoj sesiji fokusiramo se na promatranje vlastitog ponašanja i ponašanja drugih, prepoznavanje poznatih obrazaca i retorike te demonstriranje istih u dramskoj improvizaciji koju na licu mjesta i bez pripreme stvaraju sudionici. Ovo je završna sesija trećeg modula i sažima sve što je obrađeno u modulu. Od sudionika se traži osvrt na sadržaj modula kroz vježbe, igre i improvizacije. To trenerima pruža informacije o napretku koji su sudionici postigli. Sudionike se također potiče na samo-evaluaciju vlastitog razvoja. Podsjeća ih se na ažuriranje njihovog Youthpass-a te dobivaju priliku postaviti bilo kakva pitanja o tome.

AKTIVNOSTI:

- Opuštanje, zagrijavanje: („Ogledala“, „Slijepi automobili“), jednostavne improvizacije („Zaledi se“, „Što to radiš?“),
- Timski rad: „Tko sam ja?“ igra improvizacije,
- Osvrt na modul, diskusija,
- Razgovor o Youthpassu.

Primjeri vježbi zagrijavanja:

„Ogledala“: Sudionici su podijeljeni u grupe od po dvoje, okrenuti jedni prema drugima. Jedan od partnera u grupi polako čini različite pokrete dok ih drugi kopira/zrcali. Svaki sudionik treba naizmjenično voditi i pratiti. Pokreti trebaju biti spori, a svaki sudionik treba snositi jednaku odgovornost za uspješnu realizaciju aktivnosti. Vođa mora podržati sljedbenika i prilagoditi brzinu sposobnostima partnera. S vremenom bi partneri trebali uskladiti svoje pokrete do te mjere da se ne bi moglo reći tko vodi, a tko prati. Gledatelj ne bi trebao prepoznati tko je vođa. Igra uči poštovanje drugih, suzdržavanje od nametanja vlastitog stava drugima te podršku i neosuđivanje drugih. Ove vještine, naučene kroz igru, primjenjive su u situacijama svakodnevnog života i pomažu u razvoju tolerancije i prihvaćanja.

„Slijepi automobili“: Sudionici su podijeljeni u grupe od po dvoje. Jedna osoba je automobil, a druga vozač. Kako bi vozio automobil, vozač „vozi“ tako da prstima dodiruje leđa sudionika na određeni način koji „automobilu“ označava način kretanja. Dodir desnog ramena znači skretanje udesno, dodir lijevog ramena skretanje ulijevo, dodir na gornji dio leđa znači kretanje naprijed, a dodir na donji dio leđa znači kretanje unatrag. Nedostatak dodira znači zaustaviti se. 'Auti' trebaju slijediti upute 'vozača' i držati oči zatvorene tijekom cijele igre. Sudionici ne smiju govoriti, a komunikacija im je ograničena samo na jedan osjet – dodir. Kao u vježbi Ogledala, uspjeh igre ovisi o oba partnera i igra ih uči da budu tolerantni, neosuđujući i prilagođavajući se sposobnostima druge osobe. Pokazuje važnost tolerancije i prihvaćanja.

Obje vježbe razvijaju (međusobno) povjerenje i poznavanje sebe i drugih. Sudionici u razgovoru nakon vježbe imaju priliku komentirati i reći koja im je pozicija bila ugodnija ili teža (vozač ili auto).

METODA: Kazalište potlačenih, scenska improvizacija, učenje komuniciranjem, mašta, diskusija

RESURSI: „ Enciklopedija improvizacija“ i „Igre za glumce i ne-glumce“ Augusta Boala.

ISHODI UČENJA:

- Jačanje povjerenja i tolerancije među sudionicima,
- Prepoznavanje sličnosti u ponašanju i emocijama među kulturama i ljudima,
- Vježbanje komunikacije s obzirom na drugoga i empatijom,
- Potvrda učinkovitosti korištenih metoda učenja,
- Provedba samo-evaluacije razmišljajući, diskutirajući i koristeći Youthpassa.

Aktivizam i demokratsko sudjelovanje u društvu

iACT-ovci sudjeluju na maratonu u Bruxellesu kako bi podigli svijest o mladima s posebnim potrebama

Co-funded by the
European Union

LEKCIJA 1: Uvod u modul

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Predstaviti Modul 4 i njegove aktivnosti,
- Upoznati sudionike s metodama koje će se koristiti tijekom modula (scenska i vizualna umjetnost, improvizacija),
- Upoznati sudionike s najistaknutijim osobama politički angažiranog kazališta s početka 20. stoljeća i s povijesti scenskih i vizualnih umjetnosti kao alata za pokretanje promjena u društvu,
- Objasniti početke epskog kazališta i kazališta potlačenih.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Umjetnost je važan element svakog društva i kulture, ne samo zbog njezine zabavne vrijednosti, već i zbog utjecaja na način razmišljanja i osjećaje ljudi te iniciranja promjena na društvenoj razini. Umjetnost utječe na napredak društva preslikavajući ljude i situacije i ukazujući na probleme kojima se treba pozabaviti, te tako služi i kao izvor inspiracije i sredstvo utjecaja na druge. U ovome modulu imamo mogućnost usredotočiti se na jedan oblik umjetnosti i potaknuti sudionike na istraživanje te umjetnosti kao sredstva vlastitog izražavanja i predstavljanja društvenih pitanja, a možda i na istraživanje različitih umjetničkih formi, u odnosu na njihove osobne preferencije. Zbog stručnosti naših trenera, usredotočili smo se na scenske umjetnosti, proučavanje karaktera, rekonstrukciju situacija na sceni i improvizaciju.

U modernoj „zapadnoj kulturi“, jedan od najvažnijih društvenih pokreta u domeni scenskih umjetnosti bilo je epsko kazalište koje je pokrenuo redatelj Bertolt Brecht, te je kasnije služilo kao inspiracija drugim kazališnim profesionalcima poput Augusta Boala i njegovog „Kazališta potlačenih“. Ova sesija upoznaje sudionike s Brechtovim i Boalovim radom i metodama, izgrađujući razumijevanje „tihog“ aktivizma kroz kazalište i improvizaciju.

AKTIVNOSTI: Interaktivno predavanje

METODA: Predavanje i diskusija

RESURSI:

- Resursi Digitalnog kazališta – „Političko kazalište“,
- Resursi Digitalnog kazališta – „Bertolt Brecht“,
- „Kazalište potlačenih“, Augusto Boal,
- „Igre za glumce i ne-glumce“, Augusto Boal,
- „Augusto Boal“, Frances Babbage,
- YouTube,
- Wikipedia.

ISHODI UČENJA:

- Uviđanje kako umjetnost može promijeniti društva i živote,
- Upoznavanje s poviješću scenskih umjetnosti i politički angažirane umjetnosti u prvoj polovici 20. stoljeća,
- Iniciranje razmišljanja o načinima izražavanja kroz scenske umjetnosti i improvizaciju.

LEKCIJA 2: Kreativno promišljanje: Slika potlačenosti

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Ojačati vještine timskog rada unutar grupe,
- Nastaviti razvijati povjerenje i spontanost,
- Pokrenuti razvoj vještina apstraktnog razmišljanja,
- Probuditi sjećanja na emotivne događaje i potaknuti maštu,
- Izazvati empatiju i razumijevanje.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Dramske igre i vježbe na empirijski način pružaju sigurnu platformu za istraživanje različitih oblika ugnjetavanja. One omogućavaju sudionicima izražavanje emocija koje osjeća imaginarni lik u danoj situaciji, ali i dijeljenje osobnih iskustava, rekreiranje životnih situacija na sceni i gledanje tih situacija očima vršnjaka. Stavljajući se u kožu imaginarnog lika sudionici se osjećaju ugodnije dok razgovaraju o kontroverznim temama i uče gledati iz perspektive drugoga u situacijama povezanim s ugnjetavanjem i nasiljem. Takav proces izaziva empatiju i razumijevanje, (pozitivno) uspoređivanje tuđih iskustava s vlastitim (prepoznavanje sličnih emocija) i jača koheziju. Ovo je empirijska sesija tijekom koje se sudionici oslanjaju na improvizaciju i stvaranje scene u svrhu evociranja i razmišljanja o slučajevima u kojima su se osjećali nemoćno ili potlačeno. Scene se mogu odigrati na način kako ih vidi protagonist ili iz kuta gledanja bilo kojeg drugog sudionika.

AKTIVNOSTI:

- Zagrijavanje: hodanje po sobi, razbijanje šablona (istovremeno ocrtavanje križa jednom rukom, a kruga drugom rukom),
- Vježbe fokusa (žongliranje papirnatim loptama),
- Timske igre (gravitacija, vođenje kroz prostor),
- Slika riječi, slika ugnjetavanja,
- Dinamiziranje slika (sudionici su podijeljeni u grupe i zamoljeni da naprave statičnu sliku/sliku trenutka u svom životu kada su se osjećali nemoćno),
- Stvaranje scene koja prikazuje oblik ugnjetavanja (može koristiti sliku iz prethodne aktivnosti).

Primjer aktivnosti

„Slika ugnjetavanja“: Sudionici su podijeljeni u grupe od 3 ili 4 i zamoljeni da u tišini, kao kipari „isklešu“ jedni druge u zaleđene slike koje prikazuju iskustvo potlačenosti s kojom se bore. Slike se zatim „dinamiziraju“ kako bi istražili njihove posljedice i fizički pronašli načine za kretanje naprijed. Na primjer, prva, „stvarna“ slika određenog ugnjetavanja može biti praćena drugom, „idealnom“ slikom kako bi se došlo do treće prijelazne slike između te dvije.

METODA: Glumačke igre i vježbe, igre za jačanje timskog rada, improvizacija za kazalište

RESURSI:

- „Igre za glumce i ne-glumce“, Augusto Boal,
- „Augusto Boal“, Frances Babbage.

ISHODI UČENJA:

- Jačanje povjerenja i povezanosti unutar grupe,
- Razvijanje tolerancije i sposobnosti suosjećanja među sudionicima,
- Prepoznavanje poznatih iskustava vezanih uz osjećaj nemoći i situacije nasilja.

LEKCIJA 3: Kreativno promišljanje: Slika potlačenosti (nastavak)

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Ojačati vještine timskog rada unutar grupe,
- Nastaviti razvijati povjerenje i spontanost,
- Nadograditi prethodnu sesiju i nastaviti raditi na scenama ugnjetavanja,
- Uočiti razlike između različitih oblika ugnjetavanja,
- Razumjeti motive i osobine tlačitelja i potlačenih,
- Predstaviti uloge promatrača i onih koji omogućuju nasilno ponašanje.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Još jedna empirijska sesija tijekom koje sudionici istražuju temu ugnjetavanja kroz improvizaciju i stvaranje scena. Oni dalje razvijaju primjere i kratke scene iz prošle sesije nastavljajući se nadograđivati na njih i evocirajući vlastite osjećaje i reakcije. Treneri skreću pozornost sudionika na različitu prirodu rekreiranih scena (primjeri iskorištavanja, marginalizacija, nemoć, kulturni imperijalizam i nasilje), te na različite aktere koji su u njih uključeni (tlačitelj, potlačeni, promatrač, pomagač). Proučavaju se uloge promatrača i pomagača kako bi se istražila njihova uloga u ugnjetavanju koje se odvija/spriječava.

AKTIVNOSTI:

- Zagrijavanje: neobičan hod, životinjski hod,
- Igre timskog rada (naizmjenično pričanje priče, pri čemu svaka osoba daje jednu po jednu riječ),
- Grupni rad (dovršite sliku, razvijte detaljniju scenu na temelju kratke scene odigrane tijekom prethodne sesije)
- Odglumljivanje scena.

METODA: Glumačke igre i vježbe, igre za jačanje timskog rada, Kazalište potlačenih, Forum teatar, razgovor/ diskusija

RESURSI:

- „Igre za glumce i ne-glumce“, Augusto Boal,
- „Augusto Boal“, Frances Babbage.

ISHODI UČENJA:

- Jačanje povjerenja i povezanosti među članovima grupe,
- Jačanje tolerancije i sposobnosti osjećanja empatije među sudionicima,
- Prepoznavanje poznatih iskustava, posebice onih koja se odnose na osjećaje nemoći i situacije nasilja,
- Prepoznavanje različitih vrsta ugnjetavanja i različitih aktera u situaciji ugnjetavanja,
- Iniciranje razmišljanja o načinima reagiranja kada promatrate ili ste u situacijama potlačenosti.

LEKCIJA 4: Kreativno promišljanje: Uključivanje i tolerancija

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Pronaći osobne asocijacije i potražiti značenje riječi „uključenost“ i „tolerancija“,
- Kritički gledati na svakodnevne slučajeve uključivanja/isključivanja i tolerancije/netolerancije,
- Usredotočiti se na subjektivne aspekte ovih izraza i našeg svakodnevnog ponašanja,
- Usredotočiti se na specifičnosti te udaljiti od generalizacija,
- Prepoznati slučajeve netolerancije u vlastitom ponašanju.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

U svakodnevnoj komunikaciji često koristimo pojmove inkluzija i tolerancija, a da zapravo ne razumijemo što oni znače, a bez razumijevanja značenja ovih pojmova ne možemo ih ni provoditi u svom privatnom ili profesionalnom životu. Često mislimo da činimo dovoljno time što smo samo „pristojni“ prema ljudima ili opravdavamo svoju netoleranciju prema drugima „pogrešnošću“ njihovih stavova i mišljenja. Razlike u mišljenjima dovode do prezira i netrpeljivosti što vodi do daljnje netolerancije i cijepanja demokratskih društava duž sustava vrijednosti. Čak i kada netrpeljivost nije očita, biti ljubazan prema ljudima ne mora značiti da ih se tretira kao jednake i da im se pružaju mogućnosti napredovanja u društvu. Postoje dva osnovna načina da se osigura uključivanje, a to je prvo: stvaranjem jednakih uvjeta za igru za svakoga putem zakonodavstva i pružanja mogućnosti, i drugo: izgradnjom pravednih i otvorenih društava kroz obrazovanje i odgoj.

Svrha ove sesije je detaljno istražiti pojmove „uključivanje“ i „tolerancija“, posebno na osobnoj razini, te otkriti kakvo značenje oni imaju za svakoga od nas osobno, kako utječu na naše ponašanje i što svaka osoba može promijeniti kako bismo postali tolerantiji prema drugima. Svakog sudionika se potiče na preispitivanje svojega ponašanja i navika te istraživanje načina za njihovo poboljšanje.

AKTIVNOSTI:

- Zagrijavanje i izgradnja povjerenja: hodanje kroz sobu i pozdravljanje drugih na razne načine, položaji „povjerenja“ i pad,
- Grupni rad (dovršite sliku na temu isključivosti i netolerancije),
- Rasprava o pojmovima „uključenost“ i „tolerancija“ (koje su njihove formalne definicije i što oni osobno znače sudionicima).

METODA: Glumačke igre i vježbe, igre izgradnje timskog rada, Kazalište potlačenih, Forum teatar, diskusija

RESURSI:

- „Igre za glumce i ne-glumce“, Augusto Boal,
- „Augusto Boal“, Frances Babbage.

ISHODI UČENJA:

- Generiranje definicije o tome što bi „uključivanje“ i „tolerancija“ trebali značiti,
- Uviđanje da iako je malo vjerovatno da će se postići potpuno tolerantno i uključivo društvo, promjene u zakonodavstvu i propisima te u načinu razmišljanja ljudi mogle bi dovesti do značajnih pozitivnih društvenih promjena,
- Osvrt na vlastito ponašanje i način razmišljanja te propitivanje istog
- Vježbanje prihvaćanja razlika u mišljenjima.

LEKCIJA 5: Kreativno promišljanje: Uključivanje i tolerancija (nastavak)

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Pronaći osobne asocijacije i potražiti značenja riječi „uključivanje“ i „tolerancija“,
- Kritički pogledati na svakodnevne slučajeve uključivanja/isključivanja i tolerancije/netolerancije,
- Usredotočiti se na subjektivne aspekte ovih pojmova i naše svakodnevno ponašanje,
- Usredotočiti se na specifičnosti te se udaljiti od generaliziranja,
- Vježbati toleranciju i prihvaćanje ljudi s drugačijim mišljenjima i stilovima života.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Tijekom ove sesije nastavlja se empirijsko istraživanje pojmova 'tolerancija' i 'uključivanje', kao i promišljanje i osvrt na vlastito ponašanja sudionika i na odnos prema osobama koje izražavaju različita mišljenja ili imaju drugačiji sustav vrijednosti. Sudionicima je izazov shvatiti da je tolerancija dvosmjernan proces, a najbrži način pokretanja promjena je mijenjanje vlastitog ponašanja tako što nastojimo postati otvoreniji i prihvatiti različite stavove.

AKTIVNOSTI:

- Tjelesno zagrijavanje i vježbe povjerenja (igranje loptom, slijepi automobili),
- Igra asocijacija

Od sudionika se traži da na list papira napišu prvu riječ koja ih asocira na: 1. isključenost, 2. skupinu u društvu koja je isključena, 3. ponašanje povezano s isključivanjem i 4. temu vezanu uz toleranciju i uključivanje. Odgovori se stavljaju u kutiju,

- Grupni rad

Sudionici su podijeljeni u grupe. Svaka grupa izvlači po jedan list iz kutije nastale tijekom igre asocijacija. Od svake grupe se zatim traži da osmisli scenu na temelju riječi izvučenih iz kutije, zapiše situaciju i dijalog, uvježba ga i odglumi pred grupom. Nakon što su sve scene odigrane, one se zajednički analiziraju, a scene se ponavljaju uz intervencije članova publike (sudionici koji nisu bili uključeni u grupu koja je kreirala scenu). Drugi set diskusija odvija se kroz analizu jesu li intervencije bile korisne i je li došlo do pozitivnih pomaka,

Domaća zadaća: sakupite priče o toleranciji /ne-toleranciji i uključivanju/isključivanju od ljudi oko vas- obitelji, kolega i prijatelja - i donesite ih na sljedeći sat.

METODA: Glumačke igre i vježbe, igre za razvoj vještina timskog rada, Kazalište potlačenih, Forum teatar, diskusija.

RESURSI:

- „Igre za glumce i ne-glumce“, Augusta Boala,
- „Augusto Boal“, Frances Babbage.

ISHODI UČENJA:

- Razmišljanje o slučajevima isključenosti i netolerancije iz svakodnevnog života,
- Razmišljanje o načinima poboljšanja situacije isključenih osoba ili skupina ljudi,
- Vježbanje pomaganja drugima i kako biti aktivan glas za uključivanje i toleranciju u društvu.

LEKCIJA 6: Oblici mirnog prosvjeda

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Online

CILJEVI:

- Upoznati vrste građanskog otpora i prosvjeda,
- Analizirati povijesne uzroke nemira i prosvjeda,
- Razgovarati o primjerima umjetničkih pokreta i umjetničkih djela koja su promijenila svijet.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Ovo je teorijska sesija koja priprema sudionike za građansko sudjelovanje i rad u zajednici. Predstavlja povijesne primjere građanskih nemira objašnjavajući njihove razloge i oblike mirnoga prosvjeda koji su bili dokazano učinkoviti u mijenjanju života na bolje. Na sesiji se posebno raspravlja o velikim umjetničkim djelima (kao što je „Liberty Leading the People“, „Bella Ciao“ i „Another Brick in the Wall“) koji su mobilizirali i ujedinili tisuće ljudi da djeluju u zajedničkom cilju. Povezanost političkih sustava i umjetnosti također je pojašnjena, tako da sudionici postaju svjesni kako različite ideologije oblikuju naše društvo i mijenjaju način na koji se osjećamo (na primjer, način na koji je grad izgrađen može potaknuti ili spriječiti javna okupljanja).

AKTIVNOSTI:

- Interaktivno predavanje i diskusija.

METODA: predavanje, diskusija, postavljanje pitanja

RESURSI:

- <https://www.smithsonianmag.com/history/geography-protest-how-urban-design-can-make-or-break-people-power-180975189/>
- https://www.nonviolent-conflict.org/blog_post/alternative-institution-building-civil-resistance/
- <https://artsandculture.google.com/asset/marat-assassinated/7QGjI9R141MCBw?hl=en-GB>
- <https://smarthistory.org/edouard-manet-olympia/>
- <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/13678779221145374>

ISHODI UČENJA:

- Stjecanje znanja o povijesnim uzrocima građanskih nemira,
- Razumijevanje dostupnih sredstava građanskog otpora i prosvjeda,
- Shvaćanje značaja važnih umjetničkih djela (književnost, glazba, slikarstvo) i kako su ona oblikovala svijet,
- Razumijevanje kako se umjetnost/konstruktivni rad može koristiti za utjecaj na ljude (propaganda, kvaliteta života, demokracija kao prostorna praksa).

LEKCIJA 7: Kreativno promišljanje: Uključivanje i tolerancija (nastavak)

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: Uživo, u učionici

CILJEVI:

- Podijeliti i istražiti osobna iskustva drugih ljudi u vezi s netolerancijom i isključivanjem,
- Razumjeti važnost izgradnje uključivog društva,
- Razumjeti učinke netolerantnog ponašanja na pojedince i društvo.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Ovo je nastavak sesija 4 i 5. Sudionici će predstaviti vlastita empirijska istraživanja provedena tijekom dvotjednog razdoblja. Zamoljeni su razgovarati sa svojim prijateljima i poznanicima te zapisati njihove priče i iskustva, pozitivna ili negativna, koja pokazuju toleranciju/netoleranciju ili uključivanje/isključivanje. Promatranje iskustava ljudi izvan ionako raznolike skupine proširuje razumijevanje ovih tema uvođenjem novih perspektiva i gledišta.

AKTIVNOSTI:

- Igre zagrijavanja („Push to win“),
- Dijeljenje priča o (ne)toleranciji i (ne)isključivanju prikupljenih od ljudi koji ne sudjeluju u projektu,
- Razgovor/diskusija,
- Igranje nekih od priča u grupama.

Primjer vježbe zagrijavanja

„Push to win“: Sudionici su podijeljeni u parove. Od njih se traži da zamisle da je između njih povučena nevidljiva crta koju ne mogu prijeći. Parovi stavljaju ruke jedan drugome na ramena i počinju se gurati. Cilj je ne prijeći nevidljivu liniju i ne pasti. Da bi to postigao, svaki se sudionik treba prepustiti snazi svog partnera i osloniti se na njegovu podršku. Vježba pokazuje kako se uspješna partnerstva oslanjaju na suradnju. Kako bi 'pobijedili' u ovoj igri, partneri trebaju pomoći jedan drugome primijeniti svoju snagu. Čak i najjači sudionik, koji djeluje sam, bez podrške partnera, nikada ne može sam 'pobijediti'.

Varijacije: „Leđa u leđa“ (od sjedenja do stajanja), „klackalica“

METODA: Forum teatar, diskusija, improvizacija za kazalište

RESURSI:

- „Igre za glumce i ne-glumce“, Augusto Boal,
- Intervjui s ljudima izvan grupe.

ISHODI UČENJA:

- Razmišljanje o slučajevima isključenosti i netrpeljivosti iz svakodnevnog života razgovarajući s ljudima i prikupljajući priče i perspektive,
- Razmišljanje o načinima kojima bi se mogla poboljšati situacija isključenih osoba ili skupina ljudi,
- Prakticiranje pomaganja drugima i aktivnog uključivanja u društvo putem umjetnosti,
- Razvijanje empatije i sposobnosti razmišljanja izvan osobnih potreba.

LEKCIJA 8: „Kreativno promišljanje: ‘Kad bih imao/imala moć,...’“

TRAJANJE: 1,5 sat, bez pauze

NAČIN RADA: U živo, u učionici

CILJEVI:

- Usredotočiti se na pozitivne primjere prihvaćanja, uključivanja i tolerancije,
- Zamisliti svijet u kojem su svi prihvaćeni i poštovani,
- Učiti razvijanjem strategija za suočavanje s negativnim situacijama i usvajanjem pozitivnih praksi.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Kada govorimo o uključivanju i toleranciji, većina ljudi je sklona prisjetiti se negativnih iskustava i situacija u kojima su se osjećali isključenima i osjetili nepravdu. Čak i mladi rijetko spominju pozitivne primjere. Međutim, pozitivni primjeri postoje i potrebno ih je iznijeti kako bi ljudi mogli učiti od njih i nastojali ih ponoviti. Pronalaziti načine pretvaranja negativnih iskustava u pozitivna korištenjem mašte i drame pomaže sudionicima imati 'spreman plan za akciju' u pripremi za situacije iz stvarnog života. Dodatno, od sudionika se traži da zamisle i opišu idealan svijet i društvo u kojem je svatko prihvaćen i omogućen mu je napredak.

AKTIVNOSTI:

- Zagrijavanje (hod u prostoru, stroj, „gradski stroj“),
„Gradski stroj“: svaki sudionik napravi jedan pokret ili zvuk koji predstavlja pokret ili zvuk u užurbanom gradu. Ti pokreti i zvukovi uvijek se glume u istom nizu od 2 sekunde, sve dok se ne rekreira scena gradskog života.
- Improvizacije (igranje negativnih situacija iz svakodnevnog života i smišljanje ideja kako ih pretvoriti u pozitivne situacije),
- Dramska igra: sudionici trebaju pripremiti i održati kratki govor kako bi prihvatili nagradu „Golden Goose“ za najboljeg svjetskog vođu,
- Razmišljanje o tome što je zajedničko svim oblicima diskriminacije i isključivanja,
- Razmišljanje: sudionici trebaju reći grupi što je njihov najveći društveni strah.

METODA: Forum teatar, diskusija, improvizacija za kazalište, brainstorming, javni govor (najveći društveni strah), snimanje (najveći društveni strah)

RESURSI:

- „Igre za glumce i ne-glumce“, Augusto Boal,
- „Enciklopedija improvizacije“

ISHODI UČENJA:

- Razumijevanje vezu između straha, ljutnje i netolerancije,
- Demonstriranje sličnosti među mladima tražeći od njih da izraze svoj najveći strah (za većinu to je biti izbačen iz društva ili izložen agresiji),
- Razumijevanje važnosti ranog obrazovanja i odgoja za izgradnju tolerantnog i uključivog društva,
- Prepoznavanje uloge strukturalnih rješenja za otklanjanje diskriminacije.

LEKCIJA 9 (zaključak programa): „Kreativno promišljanje: ‘Kad bih imao/imala moć,...’ (nastavak)

TRAJANJE: 2,5 sata, od čega 1 sat za neobavezno druženje

NAČIN RADA: U živo

CILJEVI:

- Ponoviti ključne aspekte programa i dovesti ga do zaključka,
- Zamoliti sudionike da podijele najvrijednije naučeno tijekom programa,
- Pružiti sudionicima prostor za samoprocjenu vlastitog napretka i onoga što su naučili/kako su se promijenili od početka programa,
- Ažurirati Youthpass,
- Predstaviti umjetničke radove sudionika koji obrađuju teme isključenosti i nasilja.

ANALIZA POTREBA I OPIS:

Ova je sesija posvećena diskusiji o osobnim iskustvima i rastu te povezivanju s drugima. Zamišljena je kao pozitivna sesija posvećena razgovoru, druženju, dijeljenju osobnih interesa i umjetničkih djela te diskusiji o društvenom aktivizmu i angažmanu u zajednici. Sudionici smatraju da im je program pružio priliku za diskutiranje kontroverznih tema u sigurnom okruženju, za upoznavanje ljudi iz različitih sredina i s različitim perspektivama, te im je pomogao postati dio zajednice i steći prijatelje. Prisjećajući se i prepričavajući svoj najbolji društveni trenutak, sudionici se prisjećaju da je svima zajedničko jedno, a to je potreba da budu prihvaćeni od drugih.

AKTIVNOSTI:

- Osvrt na program,
- Diskusija/razgovor,
- Video snimanje kratkih monologa (moj najbolji društveni trenutak),
- Mala izložba umjetničkog rada jednog sudionika na temu isključenosti,
- Zajednička društvena aktivnost.

METODA: Razgovor i evaluacija, samoevaluacija

RESURSI: Osobna iskustva, materijali za iACT tečajeve

ISHODI UČENJA:

- Samoprocjena napretka,
- Jačanje pozitivnih izgleda sudionika za budućnost,
- Poticanje aktivizma i rada u zajednici.

